

Tomislav Beronić

DVA POSJETA TEUTINOM DVORCU

Pučka predaja na otoku Šolti spominje dvorac legendarne ilirske kraljice Teute. Njezino ime u izvornom obliku na ilirskom jeziku bilo bi *Teutana* – što bi značilo „gospodarica ljudi“ odnosno „kraljica“, a pronašao sam i da bi proto-indo-euroopski korijen mogao ići u smjeru „vladarica naroda pod oružjem“, što opet asocira na kraljicu. Teuta je živjela u III. stoljeću prije nove ere, a vladala je nakon smrti muža Agrona kao regentica svom posinku Pinesu od 231. do 228. ili 227. godine prije nove ere. Osim na Šolti, pučka predaja spominje njezine dvorce odnosno utvrde još kod Sućuraja na Hvaru te na otoku Svetac (Sv. Andrija). Godine 1983. objavljeno je u vjerskoj publikaciji Župe sv. Stjepana da su na lokaciji Gradac pronađeni mač i željezna kruna, no nije mi poznato gdje su pohranjeni niti njihova atribucija.

Slika 1. - Ilirska kraljica Teuta

U istraživanje lokacije Gradac, na kojoj se prema lokalnoj predaji nalaze ostatci Teutinog dvora, uputio sam se prvi puta u kolovozu 2021. godine, tijekom ljetovanja na Šolti, a potom znatno bolje opremljen još jednom krajem rujna iste godine. Na internetu sam našao tek nekoliko šturih podataka da se na toj lokaciji nalazila i prapovijesna gradina, ali niti jednu jedinu fotografiju. Nitko od mojih poznanika i dotadašnjih sugovornika sa Šolte nije osobno bio na toj lokaciji tako da se nisam mogao voditi niti nekim prethodnim iskustvom.

Kolovoz 2021.

U pripremi obilaska lokacije Gradac pogledao sam nekoliko različitih karata iz XIX. i XX. stoljeća, no niti na jednoj nije bila ucrtana utvrda ili kakav drugi objekt na toj lokaciji. Jedino je toponim Gradac asocirao na moguću gradnju. Pregledom Google-Maps uočio sam obrise koji su mi ličili na moguće zidine utvrde, približno kvadratnog oblika s okruglim „kulama“ na vrhovima. U nedostatku boljih podataka pretpostavio sam da je baš tamo nalazi lokacija koja je predmet mog zanimanja.

Slika 2. - Crvenim krugom označena je pretpostavljena ciljana lokacija istraživanja.
Desno gore je uvećan detalj iste slike.

U prvom pokušaju odlaska na ciljanu lokaciju krenuo sam s rođakinjom, Natašom Blagaić. Autom smo se približili najbliže što smo mogli vozeći se nerazvrstanom cestom prema uvali Senjska, slijedeći putokaz s glavne ceste Grohote – Gornje Selo. Zadnjih pola kilometra ceste prema Senjskoj je u lošem stanju i pun dubokih rupa. Ne preporučujem vožnju tim putem običnim vozilima, no vješt vozač boljeg terenca može proći bez većih problema. Cijelim putem do uvale nismo uspjeli pronaći put ili barem stazu desno uzbrdo. Nekoliko puta smo pokušali prijeći preko gomila (suhozida) ali svaki puta smo morali odustati zbog gustog i bodljikavog raslinja. Spustili smo se sve do samog žala u uvali Senjska ne pronašavši nikakvu mogućnost približavanja ciljanoj lokaciji, naročito ne u ljetnoj odjeći i običnim tenisicama. U tom prvom pokušaju nismo uočili ništa što bi nam posebno privuklo pažnju.

Sutradan sam u pratnji kćeri Dore došao autom u jedan oveći maslinik sjeverozapadno od uvale Senjska i spustio se po gomili do oko 200 m zračne udaljenosti od ciljane lokacije (na slici 2. maslinik i gomila vide se u gornjem lijevom dijelu). Ni s tog položaja nisam uočio ništa što bi izgledalo kao utvrda. Prilaz s ove strane nije izgledao moguć bez prokrčivanja puta kroz gusto raslinje mačetama ili čak motornim pilama. Strme stijene na drugoj obali uvale navodile su na zaključak da bi se na njima mogli pronaći ostaci kakve gradnje. Iako niti u ovom pokušaju nismo dospjeli do zadanog cilja, barem smo dobili bolju sliku stanja na terenu.

Slika 3. - Ciljana lokacija gledana iz maslinika sjeverozapadno od uvale Senjska.

Istog dana popodne Nikola Cecić Karuzić, načelnik općine Šolta, s kojim sam razgovarao o neuspjelom obilasku lokacije Gradac uputio me je na barbu Joška Petrića. Sutradan ujutro Dora i ja uputili smo se prema Senjskoj i u devet sati, prema dogovoru, sreli barbu Joška i od njega dobili upute kako se popeti na Gradac.

Krenuli smo od zadnje kuće u uvali, prošli kroz dvorište i uputili se uz strminu koju se nikako ne može nazvati stazom. Ovaj prilaz ne preporučujem

onima koji nemaju iskustva u planinarenju. Polako smo se uspinjali tražeći manje zarasle prolaze i na nekih pedesetak metara visine od mora po prvi puta ugledali zid kojega je spomenuo barba Joško. Nije to bila lokacija koju smo odredili kao svoj cilj na slici 1. već sasvim druga, oko 250 metara južnije, odnosno u našem slučaju znatno bliže. Iznad zida je jarbol s tri okrugle metalne ploče, za kojega sam naknadno saznao od Dinka Sule da se radi o jednom od orijentira za mjerenje brzine brodova. Ta konstrukcija postavljena je, što smo kasnije ustanovili, unutar zidova stare gradnje, odnosno ostataka utvrde.

Slika 4. - Pogled na zidove na lokaciji Gradac kod prvog uspona

Direktan uspon prema tom zidu nije moguć zbog prirodne strme stijene već smo je zaobišli nešto sjevernije, odnosno desno u smjeru uspona. Pritom smo naišli na još neke dijelove zida i suhozida za koje sam pretpostavio da su dio mogućeg prilaza ili nekog starog puta prema utvrđi. Zid je napravljen od kamena povezanog starinskom žbukom, a na lijevom dijelu (gledano iznutra) naslanja se na veliku stijenu u kojoj su neka udubljenja očito rađena ljudskom rukom. Sam zid je postavljen gotovo pravocrtno po strmoj stijeni i očito je imao zaštitnu ulogu, moguće i u vojnom smislu. Prošli smo još nekih pedesetak metara dalje u smjeru juga i jugozapada, no dalje nismo mogli zbog raslinja i stijenja. Osim spomenutog zida nismo pronašli još neke tragove gradnje.

Slika 5. – Kamen s utorima i udubljenjem s lokacije Gradac kojega je pronašla Dora Beronić u kolovozu 2021.

Dora je pronašla jedan obli kamen, vjerojatno pješčanik, veličine oko 4 cm za kojega smo pretpostavili da bi mogao biti nekakav prapovijesni artefakt (Slika 5.). Kamen je proslijeđen u arheolozima splitskog muzeja i u trenutku pisanja ovog teksta još uvijek nemamo službenu potvrdu, no neslužbeno se radi o neolitskom predmetu izrađenom ljudskom rukom.

Vrativši se do zida uočili smo s lijeve strane prema vrhu, oko pedeset metara dalje, još jedan zid i uputili se prema njemu. Bio je to djelomično porušeni suhozid. Prošli smo preko njega i nastavili prema vrhu. Tamo smo naišli na ostatke pravokutne gradnje, moguće kuće ili kule, zidane od kamena i žbuke,

također na stijeni i još jedan zid podignut u nastavku strme stijene u smjeru istoka (Slika 5.). Obišli smo vrh lokacije Gradac koliko smo mogli probiti se kroz raslinje i nismo uočili ništa više. Umorni od uspona i vrućine odlučili smo ne ići dalje prema ciljanoj lokaciji (Slika 2.) zbog gustog raslinja i nedostatka alata za krčenje prolaza.

Slika 6. - Dio sjevernog zida.

U povratku prema vozilu uputili smo se kroz rijetko raslinje nešto sjevernije od puta kojim smo se uspinjali jer nam se taj dio učinio manje strmim i sigurnijim za spuštanje. Izbili smo na kraj ceste iznad uvale, vrlo blizu mjesta odnosno okretišta na kojemu smo ostavili auto. Javili smo se barbi Jošku, da ne šalje za nama Gorsku službu spašavanja i uputili doma odlučni da u sljedeći pohod u Senjsku dođemo puno bolje opremljeni.

Slika 7. - Dora i Tomislav Beronić na vrhu lokacije Gradac u kolovozu 2021. godine.

Rujan 2021.

U sljedeći pohod na Gradac uputio sam se u srijedu 29. rujna 2021. u društvu mojih šoltanskih rođaka Nataše i Zorana Blagaić iz Maslinice. Ovoga puta ništa nismo prepustili slučaju. Dobro smo se obukli i obuli, a još smo sa sobom ponijeli odgovarajuću opremu: mačete, sklopivu pilu, laserski daljinomjer, detektor metala, uvećane ispise karata terena i mobitele s aplikacijama za očitavanje GPS koordinata i visina.

Slika 8. - S lijeva na desno: Tomislav Beronić, Zoran Blagaić i Nataša Blagaić;
snimljeno neposredno prije uspona na Gradac.

Kao početnu točku uspona odabrali smo izlaznu točku prethodnog pohoda, što se pokazalo dobrim izborom. Kako smo se penjali pomalo smo mačetama krčili raslinje. Za desetak minuta uspjeli smo se na prvu od tri lokacije na kojima smo obavili mjerenja postojećih zidova. U prvotnom planu bilo nam je izmjeriti dvije lokacije (1. i 3.) jer tada za postojanje lokacije 2. nismo znali.

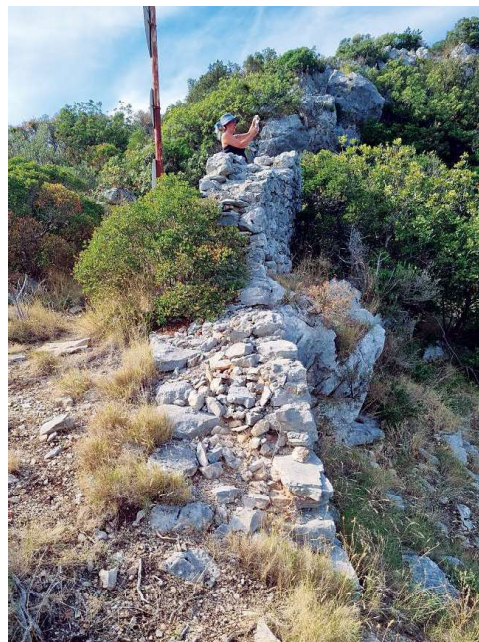

Slika 9. - Karta lokacija na kojima smo obavili mjerenja postojećih zidova. Crveno su označeni zidovi sa žbukom, plavo suhozidi i tragovi suhozida, a žuto vjerojatni položaji zatvorenih objekata (prostorija).

Slika 10. - Mjerenje na lokaciji 1.

Slika 11. - Mjerenje na lokaciji 1.

Dok smo Nataša i ja mjerili dužine i visine zidova i udubljenja u stijeni, Zoran je cijelu lokaciju prolazio detektorom metala. Nažalost, nije pronašao nikakav metalni predmet, ali je zato našao nešto keramike, vjerojatno glineni lončić i dio dna neke posude ili tanjura. Nataša je tome priložila jedan manji kamen s rupom u sredini, a ja još jedan komadić glinene keramike. Uz to smo uzeli i komad odlomljene žbuke ispod jednog od zidova i sve to skupa pripremili za isporuku arheolozima u muzeju u nadi da ćemo barem malo pridonijeti nekom budućem istraživanju i preciznijem vremenskom određivanju nastanka zidova.

Slika 12. - Keramika s lokacije 1. i žbuka s lokacije 3.

Slika 13. - Keramika s lokacije 1.

Prva lokacija (vidi Sliku 9.) na karti označena brojem 1 nalazi se na GPS koordinatama 43.35907, 16.3101 na visini 47 m iznad mora (podaci preuzeti s mobilne aplikacije). Iza zida koji je predmet našeg mjerenja nalazi se metalni stup, odnosno jarbol s tri okrugla limena znaka, kojega sam prethodno spomenuo. Zid se proteže pravocrtno u smjeru sjeverozapad-jugoistok a dugačak je 13,10 m. Na sjeverozapadnom kraju zid je širok 85 cm, a na jugoistočnom 102 cm. Gledano od sjeverozapadne strane prvih 2,8 m zid je ujednačene visine oko 90 cm, a potom je polukružno urušen u duljini od 4,4 m nakon čega ima visinu s unutrašnje strane 1,47 m koja pomalo pada u dužini od sljedećih 2,57 m na visinu 1,32 m. Na jugoistočnom kraju zid je „odsječen“ i niži za 1,06 m, te ima visinu s vanjske strane 1,4 m (Slika 14.). Na tom dijelu zid je najširi (102 cm). Na 7,2 m od sjeverozapadne strane zid u dnu, skoro skroz do tla, ima nepravilnu rupu širine oko 70 cm i visine oko 50 cm (Slika 15.).

Slika 14. - Zid i udubljenje u stijeni na lokaciji 1.

Slika 15. - Rupa u zidu na lokaciji 1.

Ovaj zid je nadograđen nad strmom stijenom koja je već sama po sebi prirodna zaštita, tako da je vjerojatno imao dodatnu obrambenu ulogu.

Na svom sjeverozapadnom kraju zid se po vertikali naslanja na strmu stijenu u kojoj se nalazi udubina, načelno pravokutnog oblika vrlo vjerojatno izrađena ljudskom rukom, širine 52 cm, visine 90 cm i dubine do 85 cm u kojoj se nalazi još nekoliko manjih udubina, baš poput polica u ormaru. Pretpostavljam da je ta udubina mogla imati ulogu neke vrste ostave.

Slika 16. - Udubina u stijeni na lokaciji 1 izbliza.

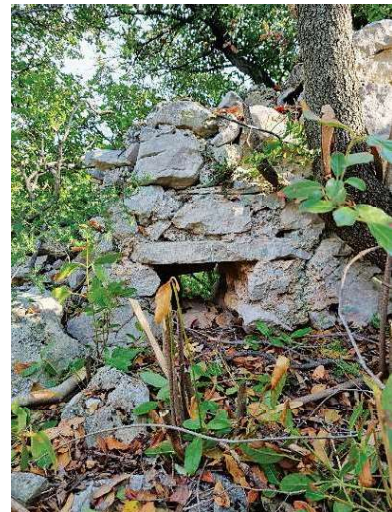

Slika 17. - Udubina u stijeni na lokaciji 1 iz daljeg.

Druga lokacija, na karti označena brojem 2, nalazi se na GPS koordinatama 43.35942, 16.30985, na visini 65 m. Radi se o zidu dugačkom 2,5 m, visine od 77 cm do otprilike 2 m, širine 76 cm koji se proteže otprilike u smjeru sjever-jug. Na sjevernom kraju zida nalazi se nadsvođeni otvor u zidu, u razini tla. Pretpostavljam da se radi o prozoru koji je na razinu tla dospio urušavanjem zidova, odnosno da je stvarni pod nešto niže, što bi se moglo potvrditi ili opovrgnuti iskopavanjem. Na tlu sam uočio kamenje poslagano u širinu od oko 4,1 m, što me navodi na zaključak da se radi o prostoriji odnosno kućici naslonjenoj na vertikalnu stijenu na južnoj strani. Ovu lokaciju otkrila je Nataša i bila je jako zarasla, tako da smo je okršili koliko smo mogli za potrebe fotografiranja, pazeći pritom da ne režemo raslinje koje drži zid, jer bi time samo pridonijeli daljem urušavanju.

Slika 18. - Prostorija na lokaciji 2.

Slika 19. - Prozor prostorije na lokaciji.

Treća lokacija, na karti označena brojem 3, nalazi se na GPS koordinatama 43.3599, 16.30977 na visini od 59 m. Na tom mjestu se nalazi zid ukupne dužine 27 m, širine oko 1 m, većim dijelom urušen, s poprečnim nosivim zidom dužine 2,8 m, visine 50-75 cm i širine 80 cm. Orijehtacija zida je sjeverozapad-jugoistok. Na sjeverozapadnom kraju vide se samo tragovi žbuke i osnove zida duljine 12 m, a na južnom kraju, od poprečnog zida u duljini od 15 m, vidi se zid visine do 150 cm. S oba kraja i po cijeloj dužini zida s vanjske strane su strme stijene koje unutrašnji dio, dakle južnu stranu, odvajaju od sjeverne, zapadne i istočne strane odvajaju kao prirodnu uzvisinu. Zid je, slično kao na lokaciji 1, davao dodatnu zaštitu stanovnicima utvrde.

Slika 20. - Vanjski i poprečni zid prostorije i Tomislav Beronić na lokaciji 3.

Slika 21. - Vanjski zid i Nataša Blagaić na lokaciji 3.

Ulaz u utvrdu bio je otprilike u sredini zida sa sjeverne strane. Na takav zaključak navode udubine u stijeni, svojevrstne prirodne stepenice uz koje i niz koje se relativno lako može popeti i spustiti s uzvisine. Sa zapadne strane uzvisine je vrlo strma i neprohodna stijena i na tom dijelu nismo uočili tragove gradnje, kao niti s južne strane koja se vrlo strmo spušta u more. S istočne strane ima na nekoliko mjesta vidljiv suhozid koji je moguće nastao i kasnije, ili je obnavljan naknadno nakon što je urušen zid. Naime, cijela istočna strana izvan zidina je vrlo strma i po tlu se nalaze velike količine kamena, a naišli smo i na komade žbuke, što navodi na zaključak da je nekad u prošlosti postojao zid koji je povezivao lokaciju 1 i 3 možda čak i po trasi postojećeg suhozida. Također postoji mogućnost da je suhozid iznad strmine kojom smo se i mi uspinjali imao i obrambenu ulogu, odnosno da su branitelji utvrde štitili i rušenjem suhozida na napadače. U svakom slučaju ovo je tema za buduća istraživanja arheologa, povjesničara i drugih stručnijih osoba.

Slika 22. - Uzvisina Gradac snimljena sa sjeverne strane.

Spustivši se preko stijene u podnožje ispod utvrde na sjevernoj strani krenuli smo zapuštenom starom stazom uz suhozid prema sjeveru. Cilj nam je bila lokacija udaljena oko 250 m koju sam spomenuo na početku, a koja ima tlocrtne osobine starinske gradnje. Nakon nekih pola sata hodanja po suhozidima nekadašnjih maslinika i probijanja kroz šikaru dospjeli smo do strmih stijena na našem cilju. Nismo pronašli nikakve tragove gradnje ljudskom rukom niti išta što bi nas navelo na zaključak da su ljudi ovdje ikada prije boravili. Zanimljivo je kako je priroda postigla takav učinak i rasporedila stijene i kamenje na način da gledano iz visine odaju dojam ljudske građevine.

Zaključne pretpostavke

I za kraj slobodan sam iznijeti nekoliko zaključaka odnosno pretpostavki o lokaciji Gradac. Položaj na prirodno zaštićenoj uzvisini karakteristika je prapovijesnih naseobina, a pronalazak kamena u pohodu od rujna dodatni je argument u prilog pretpostavci da je i ovdje postojala takva zajednica.

Kameni zidovi povezani žbukom na tri lokacije imaju značajke srednjovjekovnih fortifikacija, naročito to što su podignuti u nastavku prirodnih strmih stijena. S priličnom sigurnošću sam slobodan ustvrditi da smo pronašli ostatke tri ili čak četiri natkrivena objekta površine desetak kvadrata svaki. Moguće da je bio još poneki takav objekt; takvu pretpostavku treba imati na umu iako za nju u ovom trenutku nemamo nikakvog uporišta. Nismo našli ništa

što bi ukazivalo na gradnju druge etaže. Zidovi su naime u pravilu široki 70-100 cm, što je za onodobnu tehniku gradnje bila karakteristika prizemnih objekata.

Nadalje pretpostavljam da se ovdje ni u kom slučaju ne radi o dvorcu u kojemu je, makar povremeno, boravila ilirska kraljica, niti o nekom značajnom vojnom uporištu. Štoviše, sklon sam pretpostavci da se radilo o vojnoj osmatračnici ili o gusarskom skloništu. Uvala Senjska je, naime jako dobar prirodni zaklon za brodove onoga doba, a utvrđeni položaj iznad uvale na uzvisini zaštićen jedne strane strmim stijenama, a s preostale tri strane morem čini se dobrim strateškim izborom gusarskog skloništa. Ne isključujem ni mogućnost da je gradnja bila sklonište i samih stanovnika Šolte koji su tamo odlazili u zbjeg kod napada gusara ili kakvih drugih neprijatelja, pa čak ni da su je koristili pustinjaci.

Iskreno se nadam, osobno i u ime svojih suputnika na oba pohoda, da će ovaj zapis i fotografije potaknuti arheologe da temeljito istraže lokaciju Gradac u uvali Senjska na otoku Šolti te donesu zaključke koji će opovrgnuti ili potvrditi pučku predaju o dvorcu ilirske kraljice Teute.

Tomislav Beronić

BADEMI ZA VESNU

Kad je *barba* Marin najavio da stavlja *brujet* na vatru, teta Amelija je zamolila Vedranu da joj pomogne postaviti stol jer joj je teško hodati po stepenicama s tanjurima, priborom za jelo i čašama. Mlada žena se spremno odazvala. Ušavši po prvi puta u kuhinju svoje domaćice, znatiželjno se osvrnula. Kao da je ušla u kakav vremeplov.

Pažnju joj je prvo privuklo veliko kameno ognjište uza zid nasuprot vrata, unutar kojega je stari kotlić visio na još starijem pocrnjelom lancu. Bilo je više nego očito da vatra u njemu već dugo nije gorjela. Ali, ognjište je još uvijek bilo tamo gdje ga je netko sazio prije stotinu ili tko zna koliko godina.

Desno od ognjišta, na zidu prema prozoru visjela je stara drvena polica na tri razine puna kojekakvih uspomena i sitnica koje život znače, a lijevo starinski kuhinjska drvena *kredenca* kakvu je imala i njezina baka. Takav komad namještaja imao je jedinstven i nezaboravan raspored. Ostao joj je urezan u sjećanje i to jako dobro.

Iza uskih visokih vrata na cijeloj lijevoj strani bile su police u kojima je domaćica obično čuvala brašno, rižu, tjesteninu, šećer, sol i druge začine i namirnice, na gornjoj polici kuhinjske krpe, a u najdonjem donjem dijelu malu stožastu kantu masti, po bocu ulja i octa te manji demižon vina. Donji dio *kredence* imao je dvokrilna vrata s prostorom za lonce, tave i drugo kuhinjsko posuđe, iznad kojega su bile dvije ladice. U jednoj je bio pribor za jelo, a u drugoj sav ostali najsitniji kuhinjski inventar, uključivo i bilježnicu s receptima. Iznad tog dijela bio je prostor za kruh s vratašcima koja su se otvarala na dolje, a desno udubljenje u kojemu su bile posuda s bombonima, drveni kipić *tovara* kojega su donijeli negdje s mora iza kojega se nazirao metalni pladanj za kavu. Na vrhu je bio prostor zatvoren s dva klizna stakla u kojemu su obično bili plitki i duboki tanjuri, a na maloj polici još šalice za čaj ili kavu. Sasvim desno bio je još jedan ostakljeni polukružni prostor u kojemu je bila manja zdepasta boca s bakinim omiljenim likerom i čašice na nožice. *Kredenca* tete Amelije bila je, barem u onome dijelu kojega je mogla vidjeti, slično popunjna kao i ona *kredenca* njezine bake.

Na više od pola unutarnjeg zida kuhinje nasuprot prozoru bili su viseći elementi su uzorkom koji je bio vrlo popularan prije kojih trideset ili četrdeset godina. Znala je to po staroj kuhinji svoje mame, koje se sjećala iz svog

djetinjstva, a koja je zamijenjena modernijom nedugo nakon što se udala za Tvrтка i odselila iz obiteljskog doma.

Zato je na zidu do prozora sve bilo iz ovog stoljeća. Možda još bolje rečeno, sve najnovije. Golemi dvokrilni hladnjak s ledomatom odmah do vrata, skupa perilica za suđe, sudoper od umjetnog kamena s velikim zaobljenim tušem, radna površina iz snova svake kuharice, štednjak od glas-keramike i ugradbena pećnica u visini pojasa.

Mnoštvo manjih i većih slika i drugih detalja po zidovima svjedočili su da se u ovom prostoru već barem stotinu godina odvija jako zanimljiv život.

Teta Amelija izvadi iz visećeg elementa potreban broj tanjura i odloži ih na stol tik do drvene zdjelice u kojoj su bili ušćerani bademi.

- *Provaj.* – podigne zdjelicu prema Vedrani. – *Jušto san ih parićala. Ne smin ih ni pogledat, a kamo li obać ma ih Marin voli pa ča ću.*

- Hvala. – Vedrana prihvati ponuđenu slasticu i nasmiješi se.

Iznenadi je neočekivan i vrlo ugodan okus, znatno drugačiji od ušćerenih badema kakve je prije kušala. Teta Amelija kao da je očekivala takvu reakciju. Znatiželjno ju je promatrala dok je Vedrana pokušavala prepoznati okus.

- *Nisi ovake kušala, a?* – njezina domaćica veselo je komentirala.

- Nisam. – odmahne glavom. – Očekivala sam sasvim jednostavniji okus badema i šećera... Ovdje ima još nečega što mi je poznato, ali ne mogu otkriti što.

Uzela je još jedan badem i prinijela ga nosu.

- Cimet? – širom otvori oči u upitno podigne obrve.

- *Jema i njeга.* – teta Amelija dvaput kimne. – *I ča još ćutiš?*

Vedrana je mljackala slasticu, ali nikako nije mogla otkriti sljedeći tajanstveni sastojak. Strpa u usta i zadnji badem kojega je držala u ruci. Zatvori oči i sačeka da se karamelizirani ovoj počne otapati. Slatkasta aroma bila joj je poznata, ali nekako daleko. Nije ju mogla povezati ni sa čime.

- Predajem se. – nemoćno slegne ramenima. – Ne mogu se sjetiti što bi moglo biti, ali sigurno jest nešto što sam već imala prilike probati.

- *Prošek.* – teta Amelija slavonski objavila.

- Prošek? – nije skrivala čuđenje. Prebaci badem nekoliko puta jezikom po ustima. – Ne bih se toga nikada sjetila. Svaka Vam čast na ideji. Ovo bi trebalo patentirati.

- *Riceta ni moja.* – domaćica odmahne glavom. – *A iza ricete ima cila štorija ča jema vezu sa Vesnon Parun, Jukićevon. Bićeš čula za nju?*

- Kako da ne! – Vedrana spremno uzvratila. – Obožavam njezine pjesme. Htjela sam svakako posjetiti njezin grob. Znam da je sahranjena u Grohotama. A koja je bila njezina uloga u tome?

- *Ajde sedi pa ću ti pripovijediti.* – teta Amelija se zagleda u posudicu s ušećerenim bademima koju je još uvijek držala u ruci. – *Moja mater mi je pripovijedala da se ka dite družila s Vesnon kada bi ova bila došla kod svojih u Grote. Jemale su isto godin pa su se lipo razumile.*

- Tako to obično biva. – potakne svoju domaćicu da nastavi priču kada je ova zastala. – Bit će da im je Vaša baka kandirala bademe.

- *Baba od Vesne.* – ispravi je. – *Već su bile cure, jedno petnaest-šesnaest godin, i bile su u kužini od Vesnine babe doklen je ona paricala mendule za Uskrs. Vesnin dida Mikula ti je bokun razveselit šinjorine pa je iz konobe doni botiju slakoga prošeka. Svakon je uli po bičerin, a kad se baba ništa okrenula od špakera, izli je prošek u pršuru s mendulan i još in je, kako sam čula, namignu i prston da mot da mučidu. Baba ni ništa vidila.*

- Nemoguće da nije ništa primijetila! – Vedrana u nevjerici odmahne glavom nekoliko puta. – Aroma je potpuno drugačija. To je morala osjetiti.

- *Biće ih ni ni provala.* – slegne ramenima. – *Još je grintala didu ča divojkan daje prošeka, da ćedu se opit i činit ludorije. Dida je ni obadava vengo in je natoči po još jedan bičerin jerbo „da su cure lipše kad su in obrazi rumeni“.* Mater mi je to pripovijedala. Tako je i ona meni kad je jemala prošeka, stavjala u mendule, a kad ni jemala, onda ih je činila samo sa cukron i kaneladon.

Priđe jednom visećem elementu, iz njega izvadi manju praznu teglicu s poklopcem i u nju uspe veći dio badema iz zdjelice.

- *Evo...* - poklopi teglicu i pruži je Vedrani. - *Nek van se najde kad dojdete doma.*

- Hvala Vam. – primi neočekivani dar. – Ovo ću trošiti, što se kaže, na kapaljku. Tko zna kad ću ih opet imati prilike probati.

- *Ma ni ti to vela nauka.* – teta Amelija odmahne rukom. – *Daću ti ricetu pa parical sama kad dojdeš doma.*

***

Sutradan kad je stigla u Grohote, Vedrana se prije odlaska u dućan uputila na staro groblje iza crkve sv. Stjepana. Prišla je grobu velike pjesnikinje i umjesto cvijeća na njega je položila nekoliko ušećerenih badema iz teglice tete Amelije.

Ivo Bilankov

**(Iz zbirke SLAGALICA, vlastita naklada autora,
Zagreb, 2020.)**

LAKU NOĆ

Sada je svejedno: sve što se danas nije zbilo, čeka možda drugo, uskislo nebo. Koliko toga nismo metnuli pod povećalo. Eto, grozd s bobicama napravljenim od mramotra: kao tvoji prazni poljupci. Brineš li se? Duša, kako kažu, doista i jest ono što se brine o svemu lišenom duše. Izražavam se ne određujući ništa, to je blagost koja pomaže usnuti. Pružam ti pokrivač pod kojim nastavljaš put bez želje, ne uplićući se – ne postoji ni ovaj ni onaj svijet. Laku noć. A sam se držim za užad koju smo raspleli na terasi kao na brodu u nevremenu.

TOPLINA

Jutros radosno dotičem prah
Zima je prošla
Prozori i vrata zamjenjuju mjesta

Volim da je budućnost nepoznata
Bez zatega mržnje ili ljubavi

Znam samo da ću te naći na drugom mjestu
vedru, ti si bijeli zid
S toplim pravokutnim srcem

ČITANJE DLANA

Crta na tvom dlanu oklijeva, ne zna kuda će dalje.
Ne obećava putovanja, bogatu udaju; miruje, stoji u
točki s koje se možda kani vinuti nauzgor. Čini li
povijest podnošljivim sadašnje neznanje, ili te samo
obeshrabruje? Glazba koju slušaš o tome ne kaže
mного, ni sladoled što ga ližeš kao da si ga sad okotila.
Da treba okusiti, pipati u tami. Staviti dlan na svaku
izbočinu, prst u svaku šupljinu: tako govori u tebi
sveti, sumnjičavi predak. Ipak, zagrabiš li dovoljno
zraka s oba dlana, na izvoru, cijelim plućima – dah
je najbolja krilatica – oćutit ćeš sjeme pripremljeno u
zglobovima, i kako na tvom krovu kuca zvijezda.

SLOG

Pouka do pouke palača, kad se ne bi jezici mrsili. Ali
ono što je od tijela nedvosmislen je, siguran slog: oko,
obraz, vrat, utroba... U tome je možda i tvoj ključ,
način da izbiješ van iz svoje priče, ne udarajući na
izlazu, van, pred izvrnuti svod. Otuda prema meni
šalješ poljubac, pun težine, malo iznad kose, put
mjestu gdje dolazi kresta, zalet krvi. S večeri, draga
kad od mene bježiš u postojbinu, združuješ se opet
sa svojim kostima. Da bi se smirila izbrojiš riječ po
riječ, svo blago, žrtve, ratove. A svuda oko tebe, iznad,
ispod tebe, diše duboko, diše te hranjivo, diše nas
nerazdvojivi mijeh od sna.

PRIBLIŽNA VJERA

Kad god zagledam sandučić za pisma, pomislim na Poznanika koji izučava filozofe. Zaželim da se javi, prepíše bar nešto za mene! Ali se ne držimo za isti konac. Između neposlanih rečenica i praznine iza malih vrata s bravicom, osjetim se toliko sam. Ili sam već približno mrtav, bez svojih i bez tuđih riječi u sebi. Nagnut preko vrtne ograde, kažem: zbogom, iako se ni skim ne rastajem. To „zbogom“ s izdahom dotakne samo travke, obrne se u smiješak, tanahan, od zelenila i privida. Slično se smije spokojan redovnik, sretan s mrvicom stvarnosti u koju mu stanu stopala dok mijesi svagdašnji kruh.

DALJINA

Sada kad te nema, što je ostalo:
na stolu modra vaza
s odsječenom suncokretovom glavom
iznad korova isti oblak
s venama koje nekad popuste

Iznutra pišem po kori, u oklopu
s pogledom kroz neku rđavu rešetku
a htio bih da je to što pišem
svitak na koji se namata daljina
do mora

Željko Bilankov

PUT U SUZANJ
(kratka priča pisana šoltanskim dijalektom)

Sunce je uprlo svon snagon u našu kuću i skoro me zablješćilo, kad san odija niza skale od balature. Doli u dvoru dido je već spremi tovarčića za put i još jednon provirava sve, a posebno je li pritegnut samar, jerbo će me na nj sest. Krtol i ranac su na tlehu, a on me vesel dočeka i pomilova po kosici svojon lipon rukon, ne onako hrapavon i grubon, ka u drugih težaki. Ma, bi je propju fin, tepal i zgodni, veli, rekli bi gradski čovik. Diga me i već san gladi Miška po vratu kad smo krenuli iz dvora, dok su nan mahale nasmijane baba i teta.

Vajalo je prvo proć mimo tetu Maru, vrsnu šoltansku kuvaricu i barbu Bilota, didinoga prvog rođaka, pa tetu Maricu i legendarnog barbu Fabu, koji je nan dicit zna o svačemu pričat. Ma, intrali smo i druge jude puten do Podvele gomile i svakoga san triba pozdravit. Inače, ako se kojim slučajem dogodilo da si proša kroz selo, a nisi se javi nikome, ču bi iza sebe ono poznato: „Aaa, ni amente kumpare?!“ i odma bi ti doznali dida, baba, otac oliti mater, jerbo se to svaćalo ka nikakva uvrída. Inšoma, mi smo nastavili ustaljenin ritmon. Digid se čulo ono: „Šoo, Miško!“, ča je dido govori tovaru ako bi uspori, a mi smo već na kraju sela. Još pinkicu i eto nas na putu za Suzanj, meni puno drag didov komad zemje s maslinan, rogačen, smokvan i vrtličén punin svakega blaga. Dida Tonko je cilo vrime hodi, a ja ka kraj, jašen i guštan u vedron, divnon danu. Gledan povrj gomil, između kojih gremo, na sve ča reste okolo u toj izvornoj lipoti, slušan cvrkutanje tic i uvatin poneku pozu gušteric ča su se ispružile i sunčaju na stini, ka na nikoj plaži uz more.

E, gotovo smo na pola puta, pa triba stat i to baš ovdi? Meni se činilo ka svako drugo misto di jema nika vela stina da dida može sest, a ja protegnut nogice i pojist malo pancete i sira, napit se bokunić bevande, oliti vode. Ma, on mi je želi prvo ništo pokazat, pa razgrne grane smrče koja je pokrivala dil škrape. Jema san ča i vidit, doslovno pravi otisak vrča na tvrdoj stini, tako da mi je zasta dah, a dido je bi sritan ča mi je otkri tajnu koju ni sam ni moga dokučit. Sićan se da me malo bilo strah kad san popipa kameni lik, jer je ništo spominja i gleda u nebo, a ja san se pripa da još čagod od gori ne pade na nas. I ni to bilo sve, malo daje opet mi je pokaza glatku stinu, ali ovi put bez grma, na kojoj su bili pravi otisci poplata diteta, kako mi je dido sa osmihon protumači. Bome mi je skoro prisela marena koju smo na brzinu pojili, pa san jedva čeka da dojdemo u Suzanj. Inšoma, danas se s pravon pitan koliko je priroda čudesna,

a ujedno i tajanstvena, kad na tako malemu komadu škoja može stvorit deboto dva prava umitnička dila, isklesana nebeskon rukon.

Od svega ča smo u Suznju radili, vidili, odnosno vazeli, pamtin opojni vonj rogači i nikoliko turskih kukumari, jerbo san ih strašno voli jist. Ni ih tribalo čistit već samo malo oprat vodon, pa zagrist u njihovu slasnu hrapavu koru i ćutit cili gušt vega čuda ča reste iz zemje. Ma, sve je bilo u drugemu planu kad su mi se po glavi stalno motale one slike vrča i poplati. Zato san didi reka da brzo projdemo kraj tega kad se budemo vraćali, jerbo ča ako ništo šušne tote i on me naravski poslušša.

Bližilo se podne, a mi smo napokon blizu sela. Zna san se koji put okrićat na tovarčiću, ne bi li se osvidoči da nas ništa oli niko ne prati, hahahhaa. Kad smo došli doma obid je već bi na stolu, a ja san mora babi i teti još jednon sve potanko isprićat i onda su se jopet svi skupa od srca smijali. Cili san dan bi pod dojmon onega ča mi je dido pokaza i jedva dočeka da se navečer zavučen u moje najdraže sigurno sklonište, u sridu izmeju njega i babe. Oči mene malega ostale su dugo otvorene, dok me ni svlada umor, pa san zaspas siguran da mi sad niko ništa ne more, kad me štiti beskrajna jubav materine famije.

MOJA BAKA RAFAELA **(kratka priča pisana šoltanskim dijalektom)**

Stara Bolnica, oliti rodilište u Splitu jemalo je lipi pogled prima Ajdukovu placu, pa su mnogi judi znali otić ka za fintu nikome u vižitu u vrime utakmice i otamo drukat za naše „Bile“. Još, ako bi „majstor s mora“ pobidi, kud ćeš veće sriće. Deboto bi često zaudobili i obač onega zbog koga su tobože došli, nego bi ka išempjani izletili ispid zgrade i pridružili se masi razdraganog svita, skandirajuć našem voljenon „Ajduku“.

Ovi put jedan od tih koji su išli u rodilište bi je i moj otac, mejuto sad ni iša s radošću, već s tugon u srcu. Doša je svojoj teško bolesnoj materi, mojoj baki Rafaeli. Još prin četiri godine, tu je dove moju mater, koja me te ijadu devesto pedeset i pete rodila i učinila ga ponosnin, pa su mu i ote sritne slike letile kroz glavu. Eeh, kako to obično biva, u životu se sminjuje dobro i zlo, pa je nažalost došlo vrime za ovo zadnje. Ginekolog, dobri oćev poznanik, koji je vodi brigu o babi, samo ga je infišo pogleda, pa tužno mahnu glavon livo desno i potapša po ramenu bez riči. Virujen da su ocu u temu času oči bile pune suz, jerbo je zna zaplakat i kasnije samo na spomen svoje matere. Ipak, likar mu je ništo

reka: „Marine, ni mi jasno, kako je ona još uošte živa, ka da čeka ništo?!“ I bi je u pravu, sluti je isto i moj otac. Čekala je svojeg najstarijeg sina, moga barbu Sreška, kojemu su poslali telegram u Pulu.

Oficir, stasit i lip, hrabri čovik, koji je otiša bez straha u Partizane još ka sedamnajstogodišnjak, sad je bi njezin tužni i priplašen sin. Polako su braća ušla u sobu di je baba ležala, a ona je otvorila oči i uz blagi osmih i pomak rukon, pozvala ih do posteje. Pogledala ih zadnji put, puna jubavi, uvatila in ruke, spojila na križ i rekla: „Dico, budite uvik skupa!“, da bi odma poza tin, sklopila svoje umorne oči. Pamtin još ništo, jerbo je otac to ponekad priča, kako je mater uvirava dan ranije da je ona boje i da će sutra na Šoltu, iako puše jako jugo. Na to mu je baka kratko odgovorila: „Sutra sinko meni neće smetat more!“. Nažalost i bilo je baš tako. Vojna barka sa, s malo najbližih i utučenih iz obiteji, sikla je grube valove prima škoju, dovozeći baku Rafaelu, Raficu kako su je zvali, na njezinu i našu Šoltu. Govoridu judi kako se takega sprovoda ne pamti, niti tolike količine vinac. Čak je i vojska dala svoj s natpisom, koji nikog ni ostavila ravnodušnin: „Vi ste izgubili majku, a mi druga!“.

Ja se slabo sićan babe, ima san tek četiri godine kad je umrla, Ipak, ka kroz maglu vidin kako mi je petala roge jednon kad san ništo zabeštima, ča su me učili očevi prijateji, za dišpet starijin pobožnin judiman. Pamtin je i po pričan o njenoj odvažnosti i snazi da odgaja petero sinov u grubin vrimeniman, dok je njezin muž, moj dida Luka, radi sve i svašta, najviše teške poslove na škoju ne bi li prihrani famiju. Prin, za vrime i iza rata, bila je hrabra i nepokolebljiva didova suputnica, koju su svi poštivali. Njoj san virovatno zahvalan za ime, koje sad nosin. Naime, kad su moji rekli da ću se zvat Srđan, ona je odma skočila i zavikala: „Ajmeeee, Srđan, Srđa, rđa.., ne more i gotovo!“...hahahahha. Sve poslin potvrđuje da su je poslušali, ka i za puno drugih potezi u životu.

Dosta godin potla tega, uz oca, prisustvova san potresnom događaju, pribacivanju njezinih posmrtnih ostatak iz starega greba u novu grobnicu. To nikad neću zaboravit, jer je njena kosa, nakon toliko vrimena, bila ka živa... čudo neviđeno ili brž ne. Ono ča je siguro, a vridi za svih nas, to je ono da mi judi zapravo ništa ne znamo!!!

NJIH DVA

Dida i unuk
iste su krvi,
uvik su bili
vezani snažno.

Pa zaista nije
nimalo važno
ko li je drugi,
a ko je prvi.

Voli je s didon
da gušta ribu,
a nekad bi unuk
zasluži šibu.
Unuk i dida,
kumpara dva,
po imenu didu,
ka dite je zva.

I danas rado
site se svega,
sića se unuk,
još boje, dida.
Ma vrime leti,
pucan od jida,
on triba didu,
a dida njega.

NOĆ I JA

I noć je sama,
ćiri mi kroz ponistru,
tila bi zvizdama
razmaknut koltrine,
ma bidnu je straj
‘oću li je primit
u svoj meki,
tepli zagrljaj.

A dala bi cilu sebe,
sačuvano sunce
litnjega dana,
sritnih cvrčaka poj
i misečev osmih,
da mi pomogne složit
još niki novi,
jubavni stih.

A noć ni ne zna,
ona je zapravo
sudbinska muza
za mnoge pisme moje,
rastvaran koltrine,
ispružan ruke,
zoven je srcen,
da više bidna ne brine.

Gordana Burica

BOGE

Bog. Gospodar života i smrti. Dobročinitelj. General. Boge.

Nadimak je dobio jer je na svom otoku bio bog. Ali ne može se nikoga tako oslovljavati, pa su mudri dodali još „e“. Boge.

Slušala sam u našem rodnom mjestu o njemu još u djetinjstvu. Život moje obitelji radi njega išao je težim putem. Ali mnogima je dao ono što je nama uskratilo.

Dada, moj otac, bio je mladi, siromašni ribar u vrijeme dok je Boge (bili su približnih godina) s grupom seljana održavao tajne sastanke. Drugi svjetski rat se zahuktavao. Na otoku se izdvojila grupa omladinaca i konspirativno se dogovarala o uključivanju u narodno-oslobodilački pokret. U ribarskoj kućici daleko od Sela bili su sigurni. U mjesto su rijetko odlazili. Ili samo noću. S njima su ponekad bile i seoske djevojke. Kasnije prvoborci. Jedna od njih postala je majka Bogene kćeri. Jer politički rad nije im oduzimao baš cijele dane i noći.

Najveći problem bilo je čime se hraniti. *Matar* i *lupare* brzo su pobrali. Oni koji su im bili skloni, dostavljali su im hranu. Domišljali su se kako to tajno učiniti. Osim toga, oni nisu bili bilo tko. Radili su za bolju budućnost našeg naroda.

Dadi je bilo lako. Iz susjedne uvale doveslao bi do njih. Nekada je i mreže bacao upravo tu. Njegova riba bila im je glavna hrana. I gotovo redovita. I tako mjesecima.

Kad su se ratni vjetrovi raspuhali, on i oni otišli su u partizane. Trudna drugarica vjerojatno nije.

On se vratio sa željeznim medaljama „Orden za hrabrost“ i „Junak narodno-oslobodilačkog rata“, koje u oguljenoj crvenoj kartonskoj kutijici još čuvam u svojoj ladici. Zajedno s ribarskim nožićem. Britvulinom kojim je krpao mreže.

Boge se vratio s puno više koristi. Postao je gotovo narodni junak. U očima seljana, sigurno. Dobio je i status prvoborca. Aktivirao se kao vojno lice i osoba kojoj su se klanjali.

Kako je nakon rata na Škoju počela raditi i poznata Tajnica, bili su dvojac koji je odlučivao o sudbini Otoka. Gospodari života i smrti.

Privatno, Boge se već davno bio sredio. Mnogobrojna vanbračna djeca počela su se pojavljivati. Gospođi supruzi za jedan 8. mart, na vrata četverosobnog

stana u gradskom neboderu, došao je krasan mladić s buketom cvijeća rekavši da bi želio upoznati oca.

I Dada se sredio. Živio je sa ženom, bratom, njegovom ženom i bolesnim ocem na Vratića putu. Svi u jednoj sobi i čađavoj konobi koja je bila i kuhinja. Preostalu snagu, koju mu nisu odnijele puška, bosanske šume i strah u partizanima, toršio je danima i noćima na moru. Ribarski život bio je siromašan i mukotrpan. Njegova žena, došljakinja, nije imala nikoga svoga na otoku. Djeca su počela dolaziti.

Svako malo bih čula: – Boge je potpisa Petru Pavlu za borački stan, potpisa je Mari Mariću za boračku penziju.

Ona i muž morali su preseliti na *fit*. Iznajmiti kuću u Selu. U Bobulovih je postalo pretijesno. Nakon smrti starog Foretića, njegovog oca, i rođenja troje bratove i troje njegove djece, nisu se više imali gdje okrenuti.

Moja mater Brbinjka molila je muža puno puta:

– Ajde, zamoli Bogeta da ti potpiše za borački stan. Ako bi išli u grad, ja bi našla kaki posal, dica bi se mogla školovat. Kako je to učini drugima, i tebi će. Potpiše li ti svidočenje da si pomaga narodno-oslobodilački pokret, ilegalnin radon i doprinoson, neće ništa krivo reć. Pa cilo Selo zna di si ih hrani, misecima.

Dada je bio ponosan. Govorio je da, ako to Boge sam ne ponudi učinit, da ga on neće sigurno zamoliti.

Druga dobročinstva velikodušno je radio. On i Tajnica uputili su siromašnu seosku djevojku u grad na kratkotrajno školovanje. Pobrinuli su se za nju i na kraju joj našli zaposlenje. Bili su toliko požrtvovni, ali im je malo bilo neugodno da na njeno vjenčanje dođu siromašni roditelji. Zaboga, njih dvoje tako otmjeni, društveno i politički priznati, a roditelji njihove štíćenice u staroj robi. Došli su na vjenčanje i predstavili se kao roditelji.

Kad je otočka općina nacionalizirala, oduzela Bilinima, ogromnu parcelu uz more u glavnom turističkom mjestu, dodijeljena je Boginoj obitelji. Za zasluge. Boge je dobio najveću i najljepšu parcelu. I zahvalnost svih onih kojima je svjedočio za stan i penziju. Već je bio u mirovini kad su mu oni na istoj toj parceli očistili teren i gradili „kućicu“. Za koju danas obiteljska prijateljica kaže da je „barba Boge proveo bezbrojne vikende krvavo gradeći i radeći na njon.“

Dadina je žena svako malo slala oboritu ribu Bogi, potajno se nadajući da će se njezin muž ipak moćniku obratiti za borački stan. Konačno ga je udobrovoljila.

Jedne ljetne nedjelje skuhalo je brudet od jastoga, rižoto s komadićima *pupe* iz repa. Dada je ispekao *škrpinu na gradele*. Za tu sam priliku od očeve rodice Slave posudila bijele *tavajole*. Kupili smo bijelo i crno vino.

Tajnica je tih dana također dobila punu vrećicu oborite ribe. Da i ona možda malo utječe. Sva riba koja je išla njoj, bila je gotovo darovana. Njena svekrva nakon kuhanja ribe rekla bi Dadinoj ženi:

– Platit ćemo ti prvoga.

Taj prvi nikad nije došao.

Nedjelja je bila vruća. Za stolom nas je bilo samo četvero. Boge, otac, mater i ja. Braća i sestra su išli na kupanje.

Doživotno ću u ustima imati okus tog rižota i jastoga koji mi je prisjeo. Imala sam dvanaestak godina i veliku moć zapažanja. Nije mi bilo ugodno. Predosjećala sam da sreće neće biti. Valjda sam tako mala prozrela Bogu i njegov karakter.

Otac, iako je bio poznat po kojoj čašici više, tog dana popio je samo pola čaše crnoga. Za nazdraviti druženju. Ni to mi nije bilo normalno.

Kad je mater na stol stavila desert, tople fritule, Dada je smogao hrabrosti i izustio:

– Boge, oćeš li ti meni potpisat za borački stan? Znaš i sam koliko san vas miseci hrani i čuva kad ste bili u ilegali. Sad si ti prvoborac. Ja niman ništa. Samo more, ove dvi ruke i pustu dicu. Ovde san na fitu. Puno bi mi značilo. Za dicu. I da se više ne povučijen po tujin kućan.

– Ma o ćemo ti to, Dada, govoriš? – odgovorio je Boge.

– Ne mogu ja svakome potpisat. To ti je jako komplicirano. A i ne znan bili moga nač još dva svidoka.

Dok je Boge govorio, ocu su se odjedanput zamutile oči. Donja vilica počela mu se tresti, a ruke su poletjele prema rubu stola. Uhvatio je ploču od stola i podigao da se sve s njega sruši na pod.

Mater je probljedjela.

– Smiri se, smiri se, molin te! Snać' ćemo se već nikako.

Boge nije ništa rekao. Ustao je sa stolice i jurnuo niz stepenice. Van iz kuće.

Prvoborac od straha nije ni uzeo torbu sa suhim hobotnicama i ciplima koju smo tjednima punili za njega.

STUDENE SUZE SA STUDENCA

Petak. Dan kad u glavno otočko mjesto dolazi prirodavač ribe. Davno su partili grojski ribari; Foretićevi, Vicini, Bilini...

Autobusom iz drugoga mjesta gren kupit bokun ribe. Ne mogu da se moji unuci sa kontinenta cilo lito ne okusidu ča iz mora. Lupare, rižot, manistru usuho sa plodovima mora ne volidu. Kako već nekoliko godina ne paran lupare na sjevernoj strani Škoja, i to mi je problem.

Gren prima peškariji. Desno od davno umrle Peškarije (za moju famiju je zbilja bila ka živo biće, mjesto od priživjavanja, najvažnije na svitu) u jednome ograđenome prostoru prodaje se riba. I svašta. Nova tržnica. Ciganluk, rekli bi Šoltani.

Tamo ja ne mogu ulist. Noge, ruke, srce, mozak mi ne dadu da prikoračin ulaz.

Tod je bi STUDENAC. Ne ovi današnji Studenac za koji furešti jedino znaju, jer u njemu kupuju provištu.

Moj studenac. Dil moga ditinjstva, moga života do petnajeste godine života. Poslin, svaki put kad bi išla u Velu Luku, prošla bi uza nj. I sitila se... Oči napojila na kamenoj kruni. Metalnome svodu za vadit vodu, na naplovu priko kojega san gazila ka mala i velika.

– Tonka, molin te, ulizi unutra, stani u filu i kupi kil srdel i pet cipli. Da jemamo dva puta za pofrigat i svakome po jednoga cipla na gradele. Čakat ću te vanka. Ispod voćke.

Dobro je da su baren voćke ostale žive! A ona ploča na kojoj je bilo „1927“, di je ona svršila? Ne vidin je. Brž su je nikud zalipili. Uza onu krunu koju su pripomistili i velikodušno ostavili. Boje bi bilo da su i nju bacili. Manje bi srce bolilo. Metalni svod su bacili. Naplov su prikopali, po njemu su rastegli cijevi za vodu i struju. Ne, ne mogu to gledat! Suze mi se smrznedu na licu i boje da se maknen.

I tako mi je dosta već toga pustoga svita. Koji je nagrnu ujutro od osan i po do deset i po. Ka da će svi pomrit od gladi.

– Gorde, a kako ti to lipo greš! Gledan te niki dan iz auta (jer tamo niko ne gre na noge). Glava gori, škina ravna, prsi izbačene, guzičice ih lipo pratitu! – govori mi moj prijatelj iz osnovne škole.

Jer jedino se mene može trefit kako gren na noge. Najčešće starin puten od Nečujma do Grot. A put je lip, širok. S jedne i druge strane masline, u proliće buvač, kaduja. U jesen oskoruše...

– A bome! Ti se ne sićaš koliko san maštali vode prinila sa Studenca s materon. Do kuće u Bobulovih na Vratića putu, di smo stali. Svaki je jema po dvadeset litar. A počela san ih nosit kad san jemala trinaest godin. Kad bi došla doma na praznike iz srednje škole, isto san ih nosila. A to ti puno lipo čini za pravilan hod. Bome i manekenke danas nosidu knjige na glavi!

Sa klobukon na glavi i očalima za sunce, da s manje mišćani triban govorit, sidin u ladu.

Kroz maglu vidin Brbinjku, moju mater, kako gre prema Studencu. To jutro je cilo provela na peškariji. Prodala je kilo, dva od krcate dvi kašete ribe. Kad je došla doma, u maštalu ni kapi vode. Bokun šume je bilo iza komina u konobi, ali kako skuvat obid?

Uzima sparuu i maštil od četrdeset litar. Zove me. Jušto san došla iz skule. Gladna i jidna na nepravdu. Dobila san manju ocjenu nego san zaslužila. Zato ča san sirotinja.

Daje mi sparuu. Maštalić (mali prema njezinome) me čeka. Podne je. Nikud nikoga. Srićon. Jer uvik san se sramila nosit vodu na glavi. Moje prijatejice jemale su gustrinu doma, u dvoru.

Kalaje sić po sić. Napunila je svoj maštil, a onda i moj. Ali, ko će jon ga sad dignut na glavu?

Moga mi stavja na sparuu. Prin toga smo njezin, veliki maštil skupa stavile na uzdužni zidić koji s jedne i druge strane omeđije naplov. Rub maštala izbacile smo bokun prima vanka i to na mistu koje dopire do njezine visine. Mater prikoračije zidić. Uliza u naplov. Podmeće glavu pod maštil, a ja jon jednon rukon, vatajući ga za uho vučen na glavu. Pomalo, maštil sida na sparuu. Vata ga oboma rukan. A kako će sad vanka sa naplova?

Kako je naplov kos, uza sami vanjski zid, zidić priko kojega je prikoračila je nizak. Držeć maštil jednon rukon, drugon se vata za vanjski zid i sa tereton koji ni kenja ne bi mogla nosit, prikoračije zidić!

Za ti dan nan je bilo dosta vode. Sutra gremo na Jaminu. Voda u poju je daleko od pogleda svita. Nosimo sažete, lušijane lancune. Ražentat ćemo ih i mokre donit doma.

Ipak je na Studencu bilo lakše. U selu je. Nismo morale naprcene priko ciloga poja.

Napomena: Tekstovi su objavljeni u trećoj autoričnoj knjizi kratkih priča NA KRAJU NEDALEKO MORA.

Sonja Smolec

OSVRT NA KRAJU NEDALEKO MORA

Život pored mora drugačiji je od života svih onih koji žive u unutrašnjosti, prvenstveno zbog mentaliteta koji je u ljude s obale ugrađen vremenom, tradicijom koja gotovo da je postala genetski kod koji još uvijek upijaju iz mora, soli, bure, juga...

Ljudi su posvuda ljudi. No, je li baš uvijek tako? Čitajući priče koje je Gordana Burica nanizala i koje slijede jedna drugu poput najfinijih bisera, pronalazimo ono nešto jednostavno, ponekad neobično, neočekivano, ali i toplo, ljudsko, čime nam Gordana pokazuje svoj vrijedan spisateljski talent. Ona se ne nameće, već daje otvorena srca.

Rečenice nisu dugačke, ne opterećuju čitatelja već naprotiv, teku jednostavnim jezikom, kako na standardu tako i na grohotskoj čakavštini. Grohote su maleno mjesto smješteno u centru otoka Šolte, i kao u svim malim mjestima, lako je poznavati svoje sumještane, njihovu djecu, bake i djedove... Većina njih zajedno je odlazila na ribe.

Kao što i sama autorica kaže, ona piše o svojim sumještanima te, jednako kako ona zna sve o njima, tako i oni znaju sve o njoj.

Poznato je da je život otočana oduvijek bio, bar za većinu, skroman i težak, da je svaki naredni dan ovisio o tome koliko će riba ostati u mreži, koliko će se moći prodati. Pomaganje, suosjećanje, a onda, što je svim ljudima blisko, i pomalo zlobe ili zloće, Gordana izuzetno dobro opaža.

Bez obzira na to koliko sredina bila malena, uvijek postoje oni koji će se drugima nametnuti zahvaljujući svojim političkim ili drugim društvenim vezama. Jer, nažalost, u ljudskoj je prirodi želja za samopotvrđivanjem i upravljanjem „slabijima“ od sebe.

Osim psihologije zajednice, autorica izuzetno dobro oslikava i pojedinačne likove i njihove međudnose.

Zanimljivo je da se Gordana jednako dobro snalazi i u dramoletima (kraćim igrokazima) u kojima pokazuje kako ima i smisao za fini humor.

Moram ponoviti ono što i sama autorica kaže na početku knjige:

U štitu pred vama, osim mašte, ima i istinitih priča. One su me protkale nakon objavljene prve dvije zbirke. Memoarska proza uvukla mi se pod kožu.

Nadam se da ćete neke likove prepoznati. Ako se to i desi, znajte da ću za sve reći kako sam se služila umjetničkom slobodom.

Gordani se to nikako ne može zamjeriti i sigurna sam da neće niti oni koji se pronadu u njezinim pričama. Pogrešno bi bilo čitajući priče tražiti tko je tko. Radije slijedimo toplinu koja izvire iz autoričinih riječi bez obzira je li ona prividno prikrivena gorčinom ili humorom.

Nikako ne treba zanemariti, već naprotiv, naglasiti, da priče Gordane Burice imaju kako literarnu tako i povijesnu vrijednost, čuvajući spomen na njen kraj, njene najbliže koji su otišli u druga sazviježđa, a pisanje na izvornom materinjem jeziku itekako je bitno radi očuvanja jezične baštine.

Sonja Smolec, 23.8.2021.

Ivan Kuzmanić

ANDRIJA CECIĆ – CIMBRE

Zvali su ga “Cimbre”, ali nikad nikogar nisan pita odkud mu ti nadmak. Puno dobar čovik, oličenje poštenja i dobrote, radnik kojemu je bilo teško nač ravna, to san čú puno puti, a i vidi, jer san ga vidi kako radi i sluša komentare. Ruke su mu bile toliko žujevite da bi žeravu stavi na dlan i na njoj užga cigaret.

Ka da se sva dobrota poštenje i radinost u njemu koncentrirala. Bi je spreman pomoć svakom, naročito mojoj famiji. Moja je mater uvik govorila: “Svi mi pomožu, (tot je mislila na našu rodbinu), ali nikor tako s(e)rčeno ka barba Andrija.”

Oženi je najstariju sestru moga oca, Teru pa je za nas on uvik bi dragi barba Andrija. Svaki bi nas put razveseli kad bi doša kod nas. Dobro ga se sićan iako san bi dite od 8 godin, ali ipak o njemu ne znan puno, jer je još u ratu (oko 1943 - 1944) tragično zarvši. Nijemci su ga odveli, nasilno iz kuće i nikad se više ni vrati. Zadnji put je viđen na Rogaču, ka njemački zarobjenik, uk(e)rcan na niki vojni brod, odveden pu(t) Splita i(li) Trogira i gotovo. Zame mu se je svaki trag.

Barba Andrija je bi dugo godin u Americi, dva puta priplovi ocean, zaščedi ništo pinez, s kojiman je, kad se je vrati zgradi na B(e)rdu kuću. Za ono vrime lipa kuća, makar malo podaje od sela. Tot je on živi sa mojon teton i tri čere: Jovankon, Maron i Mikon. Jovanka je postala meštrovica, Mare je ostala doma, ni se odala sve do u pozne godine, a Miko je mlada um(e)rla od tuberkuloze, oli po domaću od sušice ili sučije. “Išla je na sučiju!” govorili bi u tin slučajeviman Šoltani.

Kako san već spomenu o njegovomen nestanku ne zna se ništa, samo se pritpostavja (stariji bi rekli štroliga), da se je opira Nijemciman kad su ga tili istirat iz kuće. Zato su ga na silu odveli. Ko zna je li se i kako š njiman pripira za vrime vožnje do Splita i(li) Trogira, pa su ga ubili i bacili u more. Tako se štroligalo, a istina se neće nikad doznat.

Iako je tako tragišno zav(e)rši, moja teta nikad, na račun njegove pogibije, ni primila ni dinar potpore, jer da on ni bi ž(e)rtva fašistiškoga terora. A čigovoga je onda terora bi ž(e)rtva? Ne samo da je on bi ž(e)rtva fašistiškoga terora, nego je i njegova udovica, moja teta Tere bila ž(e)rtva određenih Šoltani, koji su krojili “pravdu” kako je njima odgovaralo. Ona je i bez togar siromaški priživila, a njih više nima.

Od barbe Andrije ostala je u mojoj svijesti, mome srcu samo uspomena na njegovu lik, dobrotu, poštenje i radinost. Jedini rod koji ga se još sića, san ja jer ga se unuci ne mogu sićat, nisu još bili rođeni, a najstarija unuka je davno mlada umrla.

Od njega je osta samo jedan njegov portret, kojega mu je napravi jedan umjetnik, "Boca" (ili tako se nekako potpisa) i to tako vjeran, da izgleda živ. Čini mi se da mu je i broj vlasi na glavi isti, ka i kad ga je slika. Ko želi znat kako je barba Andrija izgleda, dosta je pogledat ti portret i moga bi reć, ka Michelangelo: "Progovori"!

Pošto barba Andrija više ni živ, nima on ništa od togar ča ga se ja sićan i ča mu posmrtno od srca zafalijen na pomoći mojoj obitelji i, naročito, zato ča je potega u Ameriku moga oca četernajstogodišnje dite i pomoga mu da stane na svoje noge, i izbavi ga iz mižerije koja je tad vladala na Šolti.

Ako raja jema onda je barba Andrija tamo.

GARBURA

Za vrime rata, pod talijanskon okupacijon ni falilo samo spize, falilo je svegar. Nisi na primjer moga nač kapju petroja za u sviću, da si da Boga. Šterike su bile ka likarija. Niki su jili i radili pod ulenicon (ka naši susidi Burićini). Drugi su jemali ulenicu, ali nisu uja, ni murge.

Sva je srića bila, da je fabrika garbure (ili pravilno carbida) u Dugon Ratu radila, pa se moglo dobit malo garbure i tako se s ton svitlošču od garbure moglo večerat, oprat pijate, sašit koji punat, napisat čagod i sl.

Postojale su garburače (sviće, na garburu), već napravjene u fabriki, pa ko je to jema (ka mi) parilo ti se da jemaš cili svit. Ali su te tvorniške garburače, jemale i jednu manu: "BIGOC". Ta svića se satojala od dva dila, donjega u kojega se mećala garbura i voda i gornjega, koji bi se hermetišno zavida na donji dil i koji je na sebi jema ka jedan nos, kjun. U ti nos oli kjun – bigoc (od talijanske rici "beccuccio" – kljunčić, mali kljun) se stavja jedan ka ajmo reć komadić, ka malo debja polovica cigareta, koji se je užin krajen zabiva u oni nos a na malo širjemen kraju je bi ka začepjen s nikon v(e)rsti samota. Na tomen samotu su bile dvi-tri sasvin male bužice, kroz koje je oni plin (acetilen), ča se od garbure stvaru, kad se je smočila izlazi vanka. Tot bi ga se onda sa šuferinon užgalo. Nasta bi jedan plamen dug oko 5 - 6 cm, koji je onda svitli i tako se ništo vidilo. Gore nego od bumbete, ali boje od šterike.

Spomenu san da su te tvorniške oli kupovne garburače jemale i jenu manu, baš ti bigoc. On bi se često i b(e)rzo zaštropa, pa bi se „garbura“ oli ugasila, oli bi oni plamen poče ka pjucat, pucketat, dimit i sl, pa je to svakogar nerviralo, a moglo je bit i opasno, jer se događalo da su te garbure znale i isplodirat.

Kako ni bilo šoldi za kupovat prave garburače i bigoce, a i kako nisu bile baš najsigurnije, narod se inženjava. Vaze bi se jedan važ od late (konzerva), s tankon brokvicon probi u ono neotvoreno dno (ča je bužica bila manja bilo je boje), a na ono otvoreno dno načini bi se ka jedan plitki čep. Da bi se znalo koliko širok mora bit čep na komad daščice bi se lapišon oli brokvon zasinjalo koliko daščice oko budućega čepa triba istanjit, da biti čep uliza u otvoreno dno od važa. Širji dil daščice bi osta vanka, ka jedan korniž, oli marčapjed okolo važa. Kad se to napravilo (a to je bilo lako napravit) onda se na oni čep, ča uliza u važ stavilo malo garbure, to poklopilo s važen i sve stavilo u teču u kojoj je bila voda. Važno je bilo na važ stavit jedan piz, jer bi se bez piza sve priv(e)rnulo, pošto je plin nastoja sve to dignut, ka balun ispod vode. Sad bi ta voda ulizla u važ (jer oni čep ni zatvara ermetišno) i smočila garburu, koja bi, čin bi se smočila počela vrit i tako oslobađat plin (acetilen), koji bi onda kroz onu bužicu na važu izlazi vanka, di smo ga dočikali s užganin fulminon. I eto ti plamena, ka i od kupovne garburače, samo ča ovod ni tribalo tratit pineze za pravu garburaču i bigoce.

Svitlost je bila, Bože prosti, gora nego od bumbete, ali su se onda mećale i po dvi tri, pa se nikakao isto vidilo. Kad sad nestane struje, pa nas toka užgat bumbetu, ne mogu virovat, da san svo ditinjstvo, osnovnu skulu i sedmoljetku izuči prid onakon svitlosti. Ali oči su bile mlade, pa in ni smetala svaka mala.

Ni garbura služila samo za sviću. Mi, dica smo je koristili i za pucanje. Ko ne poznaje garburu, more se pitat: ”ča ga tot uliza pucanje?” Uliza, uliza, i kako smo pucali. To je bilo v(e)rlo jednostavno. Dosta je bilo jemat komadić garbure i fulmine, a važ i brokvu je bilo lako nač. Na dnu od važa, u sridi, s ton bi se brokvon probila mala bužica. Ni tribala bit onaka mala, ka za sviću, onolika kolika nastane, kad se udre po brokvi. Ako je i cila brokva uletila, nima veze. Vazeli bi komadić garbure, stavili je na ravnu podlogu, (ploču, lišu daščicu, cimenat s ligadinon) smočili je vodon, oli pjuvačon, pokrili važon i onu bužu zatvorili s p(e)rston. Čekali bi koji sekund, da se u važu stvori dosta plina (to bi se osjećalo pod p(e)rston, jer bi se važ, usljed pritiska tiva ka dignut), onda bi oni drugi užga fulmin i stavi ga blizu p(e)rsta ča je na buži. Ovi bi odmaka p(e)rst, pa kad bi plin iznutra doša u dodir s ognjen, nastala bi eksplozija, koja bi važ itnula dese-petnajst metri u zrak. To je bi gušt, čuješ kako pukne i vidiš važ kako leti u zrak. Pucalo se svudir, ali najviše oko kaštila i u općinskomen

v(e)rtlu, jer je tot bilo zbornu misto, a i tot je bilo puno liši stin, skalini, a važi koliko očeš u Kozarici.

Lipi općinski v(e)rtal, di je sad nakaza od Dalme bi je opasan s još lipjin kamenin, oko dva metra visokin zidon, na čijemen je jugoistošnomen kantunu bila stara peškarija i u koji se je moglo ulist ili s glavne ulice ča sa Igrališć gre na Gustrinu ili iz Žardina, odonle, di je bila banka. Tot si moga činit ča te voja, jer te nikor ni vidi, pa te nikor ni ni taroka. Tako smo usput još i razbivali cakla na staroj skuli jer je u ratu bila dugo zatvorena.

Jedan bi iša vanka, na kantun od peškarije i čuva bi stražu, moga je mirno kontrolirat sve prilaze, oni s Igrališć, oni od Potkuć s Kavčine i Lokve. Kad bi vidi, da nikor ne gre, da bi znak, a mi iz v(e)rtla udri. Tako smo porazbivali skoro sva cakla. To razbivanje cakal i razbivanje „bočic“ na telefonskin paliman bila je jedna v(e)rst igre, zabave. Da me je Marineto uvati isika bi me bi na komade. Ali tot san uvik lišo proša, s jedne strane, ča ja nisan smi puno odit vanka sam, a s druge, jer se čuvala straža, pa nas ni jema ko vidit i “akužat”.

KUPJENJE GNJOJA

Skoro da zadnjih godin nima dana da se ne čuje kako nan je svakin danon sve gore (i to je istina), kako su plaće sve manje, kako se, ukratko rečeno, teško vežije kraj s krajen. Slažen se!

A kako se je živilo prin, u kakoj mižeriji, može poslužit ka nika ilustracija i kupjenje gnjoja. Bez gvanti, naravno!

Ti posal su uglavnomen radila dica od oko 10 – 12 godin. Ta jadna dica da bi pridonili obitelskoj ekonomiji kupila su, golin rukan, ručican, gnjoj, balegu od konji, tovari, muli i td.

Kad famija ni jemala stajskoga, prirodnoga gnjojiva (umitnoga tad jedva da je bilo a i ako ga je bilo, ni ga svaka famija mogla kupit) onda su dica, za vrime litnjih praznikov (ali ne samo liti) skupjala gnjoj sa putih.

Do alata za ti posal ni bilo teško doć, jedan stari kotlić (uglavnon od petroja posičen na oko 2/3 od dna) ili sić, ritko kad stari k(e)rtol, i gotovo. U “patrolu” se išlo kad je ko moga, ranon zoron, jutron i/li popodnevon. Bitno je bilo ča više skupit, jer triba gnjovit masline, vinograd, stavjat ga u kućice boba i sl.

To ni bi teški, ali je bi šporki posal, pogotovo kad se još balega ni ošušila, bar na površini. Bez obzira je li bila friška ili već ošušena kupila se je istin žaron(!) i kad se još pušila. Onda bi ruke bile altroke šporke. Pravila igre bila su posve jasna: ko prvi ugleda stog i do njega prvi dojde njegov je! Po principu

ko prin divojci, njegova divojka! Bilo je koji put i svađe, ali je to uglavnom bila verbalna svađa.

Malo je bilo onih čiju dicu ni tokalo kupit, jer je obitelj jemala stajskoga gnjoja. Žaj mi je bilo tu dicu ali bi digod isto voli bit na njihovome mistu nego doma slušat oca kad je bi jidan i, drža mi predavanje a i nabiva mi kadikad “obručē”.

Usput rečeno bilo je nezamislivoga siromaštva, glada, golotinje i svakoga jada. Prosilo se svudir i vrlo često. Dolazili bi s krajine (po našu s talaferme) za prosit (pročitajte članak o “Štokotu” u jednom od brojeva Baščine). Današnji siromasi mi se činu kraji kad ih usporedin sa siromasima iz moga ditinjstva. Današnjima siromasima bar kruva ne fali. Feta kruva, ako je je prosjak dobi značila je više nego danas najboji obrok.

Kad se ti standard usporedi sa današnjim onda mi se čini da je današnji za “tri- četiri kopja”, viši nego oni iz moga ditinjstva.

Znan da ćete reć, vrijeme su se promilnila, na boje, naravno, pa ni čudo da se je i današnjiman siromasiman povisi štandard. To je tašno, jaderno bi nan svima bilo da je u današnje vrime tako loše ka i onda, ali usporedba pokažije kolika je razlika od onda do sad. Zato se čudin kad stariji, koji su sve to prošli negoduju, mladariju mogu razumit. Vidi se i s koliko malo se je priživjavalo. Danas se ni kriv od učer ne ji, jidu ga kokoše. Ču san da su se i one izvicijale pa in više ni stalo do njega.

Siguran san da je i mlaji svit ću za kupjenje gnjoja, mižeriju koja je trajala, ja mislin do pedesetih godin i onda se na sriću posve izgubila, i čini mi se posve zaboravila. Zato ja o tomen i pišen da se ne zaboravi. Ne slažen se s oniman koji govoru da “sve ča je loše triba zaboravit”. Zašto, i to je štorija, a ona je satkana od lipoga i još više od gruboga.

Koliko se poslin završetka “Domovinskog rata” teže živilo nego sad, a isto je malo ko protestira. Svi su razumili situaciju i prilagodili jon se. Danas niko to neće, jer kad je narod vidi kako se kupuju dvorci, jahte, stanovi... Uzavre u čoviku krv, možjani mu se užgu, iz nozdrvi samo ča mu oganj ne sukja ka “Damjenovu zelenku”. Znan da bi se svi bez pogovora prilagodili, kad ne bi vidili tolike socijalne razlike, kad ne bi vidili da tajkuni šetaju s pokredenin paran, kad se dnevo sluša o aferan, pronevjeran onda je teško tišćat jazik za zubiman.

Uza sve to mi se isto čini da se dobar dil svita izvicija. Smeta jin, ponavjan, kriv od učer, neće da jidu za večeru ono ča in je ostalo od obida. To puno njih daje kućnima jubimcima. Zato niki pasi više sliču praščićiman nego pasiman.

Jema u Grotima jedna štorija: “Kruševića pas ni tiva panibroda pa ga je doša red jist smričak!”

Znan da će određena čejad reč: ”lako je tebi.....!” Ali se ne pitaju kako to?!
Zavisti juskoj nikad kraja!

Nikola Mateljan

Iz knjige Lupar i škrapa; Nakladnik Redak; Split, 2021

JESENSKE DUĞE NOĆI

Kako su mladi kratili vreme na početku pasanoga stolića?

Omiljeno sastajalište u našem susistvu bila in je Karocadina kužina. Za ono vreme dosta velika, prizemna kuća, pločan pokrivena. Jemala je veliki komin i banke uokolo komina. Mogla se postivat cila velika famija i guštat u toplini ognja. Karocadini su bili zajubjeni u čenpers. Svukud su ga sadili po ogradan. Uz druga derva jemali su i čenpers. To drivo lipo vonja kad se cipa, a još lipje kad se loži. Jema opojni vonj, na smolu ala tamjan pak pari dasi u crikvi. Jemala je velika vrata, ne baš šalda i ponistru. Na krovu poviše komina jemala je bužu ala fumar, natkritu sa pločon, ma dim je hodi vanka više kroz ploče, nego kroz ti fumar. Na tlehu su bili salži uvek lipo isfregani, na sridi stol sa bancima.

Ovi naši susidi bili su iste kazate ka i moji, još sa nadimkom Karocadini. Nadimak su dobili po babi koja je bila Splićanka, a Splićani su karocade izmislili i opivali. *Karoca gre, neka gre...* Karocadini su jemali brojnu dicu, i mušku i žensku. Kad bi stariji ukućani išli leć u kuću koja je bila priko puta, skupilo bi se veliko društvo mladih. Zbivali bi šale. Igrali bi na karte: briškulu, trešetu, trenta uno, koncin i pampalogetu (crni Petar). Pampalogeta obišno je to bila karta obučena, fanat, konj ili kraj. U koga bi na kanati igre ostala ova karta, toga igrača bili bi ocrnili po obrazu sajon od bronzina oli lopiže. Ni se smi opirat (ni muški ni, ženska), bi bi crn ka vrag pa smihu ni bilo kraja. Igrali bi na toware, pak ko je bi slabe sriće dobi je puno frnjokov u glavu. Znali su i namistit nikome ko je manje ašperat pak bi ga nabili frnjokov, da bi mu i žvorac izaša. Igrali bi i na končace. I to je bila igra za nasmijat se. Izriže se za dva igrača po jedan končić dužine oko dva pednja. Jedan igrač drži su dva persta sve končice primicene za sredinu, a ostali igrači, svaki čapa svoj kraj. Ovi koji drži sve končice, pusti ih. Dvojica koja držu isti končić, oni su par. Svak se je mora pojubit sa svojim paron, svidilo mu se ili ne.

Igrali bi i na pene. Svaki igrač bi da niki predmet u jednu kesu ili kapu, ili torbu. Primjerice: fermaduru, frokadelu, fermačicu, prsten, botun i tome slično. Jedan bi se igrač okrenu. Jedan drugi igrač iz kape bi izvadi jedan predmet, fermaduru ili botun, pak bi pita ovega okrenutoga: „Ča ova pena zaslužije?

Okrenuti igrač određiva bi zadatak. Primjerice, naredi bi da ta pena laje ka pas ili da mjauče ka maška. Bilo je i težih naredbi. Primjerice, da donese drv ili da gre po vodu pak bi se dotišni igrač ustrozina oli bi izmoka ako je kiša. Tako su se zabavjali u to vrime. Ako su okolnosti bile povoljne bilo *je* i žešći naredbi, primjerice da se svuće do pasa pak bi tokalo koju divojku skinut korpet i ukazat popule.

Znali su čago parićat za povečerak, ispeć pogaču, izist gomojicu sira ili po slanu srdelu, bilo ča, samo da moredu popit bevandu i dignut raspoloženje. Zaigrali bi digo i na tonbolu. Zarađene šolde mećali su u zajedniški fond, bi in je to šašojak za čago kupit. Digo bi učinili krokanat, niki bi doni mentul, niki cukra, šotomavija. Stari su bili škrti sa razlogon, ni se obilovalo. Užali su skuvat crnu kafu i to je bila goluzarija. Kafa se je malo kuvala, samo u posebnim prilikan. Sva va druženja odvijala su se većinon prid svitlon od ognja. Stari su šparinjali, kad izgori uje u ulenici svići ili je za odit leć ili je stat u mraku. Uje je bilo pod kjučen, a kjuč babi za pason. Jemali su bumbetu sviću na petroj. Visila je na zidu, više ka ukras, malo je gorila. I ona je bila luksuz jer je petroj bi skup. Kako do svitla? Ko bi izgubi na karte triba je kupit šteriku za iduću večer.

Karocadina kujna. Foto: Dinko Sule

Jednu večer su se zaigrali na karte do kasno u noć. Šterika je izgorila, ali se je i oganj ugasi. Ostali su u mraku. Jemali su u društvu jednoga malo smantanoga, koji se je opruži na banak uz komin i prispa cilu večer. Dogovorili su se kako će ga malo išempijat. Ugasili su ostatak žerave na kominu. Nasta je mrkli mrak, a oni se razgalamu i po stolu nastavu tuć šakan, viču, karaju se baš ka da igraju na karte. Probudi se je spavalica, čuje njih kako viču, kako tuću po stolu. Poče je jokat, vikat: „Ne vidin ništa, oslipi san.“ Već je bi prirodno išempijan, još mu je i ovo tribalo. Kad su užgali fulmin, skuži je da su ga izrugali, skoči je ka manit, sta se je pipat po žepima. Traži je britvicu. Vika je: „Lucimirci, prosukat ću vas.“ Većinon su muški nosili u žepu britvicu, to je bila tradicija. Britvica je jemala dervenu ručicu i trokutastu oštricu.

Vidili su da je vrag odni šalu, svi su se razbižali. Bižali su danima od njega, ka vrag od tamijana. Pasalo je dosta vrimenta dok se je oladi i doša jopet k njima.

Jopet su ga počeli lagano štucigavat, a on će njima, kako je malo dedeka: „Moolite Bo oga da mi je ii ispala bri itvica iiz že epa, a da nee, bi bi je ocerve eni.“

Bilo je ovaki večeri puno, više ih je kripi smih, druženje i šala, nego ono mizerne spize ča su jemali. Bili su materijalno siromašni, ali bogati duhom. Jemali su iskrene bratske odnose, poštenje i ljubav jedan prima drugome. Jemali su bogatstvo, kojega danas nima. Istina je da čovik ne živi samo o kruvu.

Luisa Prar

MINISTARTVO POVIJESTI

Učiše me da postah od majmuna.
Povjerovah.
Rekoše mi da slučajno otkrih vatru, oruđe, kotač.
Uvjeriše me.

Otkriše mi da bijah roblje pri gradnji piramida.
Ponizno kleknuh.

Zanijeli me pričama o mračnom srednjem vijeku
Sve proživjeh...volim mračne priče.

Samo mi jedno nisu rekli.
Da je povijest iluzija
umrežena u prostor-vremenu.

I ne rekoše mi da su oni zatvorski čuvari.
A Chronos da drži ključ.

Iako su to zatajili,
prozreh Ministarstvo povijesti.

Nježno čupkam čuperak
sa Kairosovog tjemena
ne bih li negdje u čuperku
našla tračak istine Ministarstva povijesti.

Ali nema opsjena u Kairosu.
S toga Ministarstvu povijesti ništa više ne vjerujem..

MINISTARSTVO ISTINE

Ministarstvo istine...
to smo mi.
Prosijavamo istinu
i taložimo je u podsvijesti.

Zar ne brišemo iz svijesti
sve što prlja sliku naše svetosti
Istinu nadomještamo sa laži.
Da nas manje boli...zar ne?

I tako...svaku bolnu istinu
prebrišemo spasonosnom laži.
I na koncu ostade samo hodajuća laž
okrunjena Ministarstvom istine.

DOBAR KRAJ

Dođoh...
jer bi mi obećano
da ću živjeti bajku...

Ubrzo spoznah
da bajke se samo pričaju.
Nitko ih ne živi.

Ali bi mi rečeno
da priča ima dobar kraj.
S toga u čekanju kraja,
makar je uzduh kužan, pokušavam disati.
Želim plesati...trnovito je.

Ptice umiru...gušene mliječnim oblacima.
Vihori iz dubina sijeku šume.
Mora leševima naplavljuju obale...

Ipak radujem se.
Ali nitko se ne raduje sa mnom.

Ova grimizna zvijezda
što gore u praznini pulsira i žari
nije sunce što nada mnom
i u meni doma sja.

Ovdje se ugrijati ne mogu.
Ovdje ne mogu ni umrijeti ni živjeti.
Mogu samo gorjeti.

S toga pišem pjesme
jer nitko mi ne vjeruje
da priča ima dobar kraj.

OPORUKA

Iako u dubokoj tuzi,
mirno i sabrano utvrđujem smrt.
Tužno jest jer sve umire sa mnom.
Utihnuh i sve je utihnulo sa mnom.

Sva glazba, zemaljska i nebeska...rajska i paklena,
utihnula je sa mnom.
Svi zvukovi, sve boje urušile se sa mnom,
u dubinu...dubinu.

Možda sutra u prolazu
opazite mrtvo ptiče izbačeno iz gnijezda.
Ne obazirite se,
duša još jednom nije uspjela uzletjeti.

LUDA SAM

Luda sam...priznajem.
Napeta i sapeta.
Otkaćena...a ipak zakaćena.

Rasplicem se i saplicem.
Muha sam i pauk u isti mah.
Sjena sam sjena što me slijede.
Voda i vatra...kužni dim.

Zemlja sam na izdisaju
i ova sam nova što se rađa u mukama.
Zmajaska sam vatra što žeže i satire.
Ustajala kaljuža...a ipak tihi ocean.

Luda sam...priznajem.
Molim vas, priznajte i vi...

OPASKE O STRAHU

Samo ako ljubimo uistinu živimo.

U našoj žudnji da živimo vječno, ljubimo li?

Često likujući koračamo u pogrebnoj povorci, možda bi bilo korisnije zakoračiti u viziju vlastitog pogreba.

Izbjegavamo samu pomisao na smrt; riječ smrt zamuckujući izgovaramo, po mogućnosti preskočimo.

Strah... nevidljiv, neopipljiv a sveprožimajući, toliko jeziv da ga niječemo.

Niječući ga, gubimo razum, izmiče nam tlo pod nogama, nestajemo prije no što smo uistinu nestali. I na naše mjesto dolazi strah... nema više čovjeka... samo strah.

U svakom zakutku naše tame ugniježđen čeka. Napad je nenadan koliko god oprezni bili; zaskočit će nas dok omamljeni tumaramo kroz mrak... uvjereni da vidimo. Presjeći će nas pri pohlepnom zagrizu palačinke dok se čokolada cijedi čipkom naše bijele košulje.

Priželjkujemo cjelov smrti u snu, dok plešemo poljanama rajskih vrtova, ali nitko nam ne može sa sigurnošću tvrditi da strah ne čuči pod našim jastukom...i čeka.

*****

Nitko se više ne sjeća kad je strah zaigrao kolo, ne postoji više ni jučer, ni danas ni sutra. Samo strah, ovjenčan KRUNOM ovdje i sada.

A možda bi upravo u ovom zamrznutu odsječku vremena bilo korisno prebrisati naš zamagljeni, odlomljeni komadić zrcala, zaviriti u svoje jučer...jer to jučer postalo je danas.

Imamo li hrabrosti proviriti nosom i udahnuti smrad vlastite truleži. I tako na jednu masku lijepimo drugu, treću, nebrojene su te naše maske. I peremo ruke... hm... i Poncije Pilat ih je oprao.

Uzalud bježimo. Jedan svijet umire zauvijek. Pod maskama sraslim za lice i plastičnim rukavicama sakupljamo ostatke umirućeg svijeta i spaljujemo ih na žrtveniku straha. Spremni smo svijet prepustiti nebožanskoj vatri bez ostatka... zbog straha.

U porođajnim mukama novoga svijeta nadamo se udahnuti raskužen uzduh. Ali...skidanje maske će biti neizdrživo bolno, srasla je s nama.

Pokušaji skidanja maski ljušte tek sloj po sloj s našeg bića...gubave krljušti, krasta po krastu, ljepljiva, sluzava, gnjojna, trula...

Sa svakim trzajem strah sve jače dahće za zatiljkom... diše tvojim plućima, mahnito tjera kužnu krv žilama. Sve je proždrljiviji, pohotniji... Ipak, smoći hrabrosti i sam je strgnuti puno je bezbolnije no da je smrt strgne. Ako ne dođe do sloma, od boli pri trganju posljednje maske uspravi se, jer kraljeznica jest most između zemlje i neba... a onomu pak koji ti je dahtao za zatiljkom, daruj cjelov. Zasigurno se neće prepoznati u zrcalu, ali to ionako nisi bio TI...to su sve bile samo maske.

Izmrcvareno, ogoljeno lice uroniti u bokor bijelih ruža i izgovoriti nešto za kraj. Nije bitno što, jer sve se prima.

Ipak, poželjno je da bude mudro, ili barem suvislo, jer to će biti naše posljednje riječi. Ili možemo izdeklamirati neku pjesmicu: tužnu ili radosnu elegiju, odu ili sonet... Po mogućnosti početi smišljati odmah jer samo je par zrnaca još ostalo u pješčanom satu..

Moguće je da um, okovan strahom, ništa ne može smisliti i da glas zanijemi, ali ne brinimo se... Sve je već zapisano i čeka na nas da ispjevamo. To nam je dosuđeno.

Maja Radman

(NE)KULTURA NA ŠKOJU

Jedna lasta ne čini proliće, ali od nje sve počinje

OSOBE

MIKULA	(četrdesetogodišnji bodul, ne živi na škoju, ali rado navraća na njega, Ivotov kumpar)
IVO	(Mikulin kumpar i godina)
FRANINA	(osandesetogodišnja sida starica, u mladosti najboja balarina, Marinova žena)
MARIN	(starac, Franinin muž)
TEREŽA	(sedandesetogodišnjakinja, uvek kuka da je sve boli)
DOMINKO	(Ivotova i Mikulina godina)
ANTE	(Dominkov sin)
ŠIMUN	(šezdesetogodišnji furešt, Jelin muž)
DAMJAN	(pijanica, uvek u bufetu)
EKIPA IZ BUFETA	(Damjanova publika, mularija)
MANDA	(starica, uvek prisluškuje novitade iz bufeta iza škura)
JELA	(Šimunova žena)

Radnja se događa u 2021. god. na jednome škoju.

1. ČIN

1. scena

Vreme je od pandemije koronavirusa. Mikula je u vaporu i priča sa Ivoton na mobitel.

(Na bini se samo čuje i vidi Mikula)

MIKULA (Ivotu): Evala! Vapor je parti. Računaj da ću za po ure bit tamo. Ma niman ti ja otočki! Jesan, rojen san tu, ali nisan prijavljen pa plaćan cili bilet! Do vidova!

(Na radiju svira Monfrina)

2. scena

Nakon po ure zvonilo je podne s kanpanela crikve. Mikula gre ka leton (bina) doma na obid. Prolazi ispod Ivotove ponistre i čuje ga di hrče. Čuje niku poznatu melodiju.

(Čuje se Pržunera)

MIKULA: Ajmeeee! Ču san ovo nidir! Ko će se sad sitit ča je to po ovomen zvizdanu! A ča ovaj moj gori hrče! Ivooooo! Jesi li ču vo?!

(Ivo otvara telere)

IVO: Eee, ča je, ča san to triba čut? Čujen samo tebe kako se vardečeš pod ponistran!

MIKULA (*trlja ruke*): Lipo san te probudi! Znaš li ovu melodiju ča se čuje?

IVO (*nervožasto*): Lipo me probudi. Serenadu mi zakanta!

(Ivo je načuli uši i sluša Pržuneru)

IVO: Je, poznato mi je, ma ne znan ča je. Dojdi ti vamo kod mene pa ćemo poč na šufit, možda najdemo čagod ča će nan bit od koristi.

Mikula gre ća sa bine.

3. scena

Ivo i Mikula na šufitu (na bini).

MIKULA (*pokazuje kartu koju je ačoda*): A ča ti je ono na tlehu?

(Ivo se saginje i diže škicanu kartu)

IVO: Nike note... ma je li vo....? Na! Je li vo na melodija ča smo je čuli?

(Daje kartu Mikuli)

MIKULA: Je! Da mi je niko reka da ću vo u tebe nać nebi mu virova! (*Ivotu*)
Ma vidi! Fali ti naslov, miši su ti ga izili!

IVO: Ma pusti naslov, lako ćemo mi za to! Mene interesira kako se to bala!
Znat će kogod u mistu to zabalat. Amo ća, gremo ovo rekuperat!

Gredu ća sa bine.

2. ČIN

1. scena

Mikula i Ivo su ispod Franinine ponistre koju je ona taman otvorila.

FRANINA: Lipi moji, jušto ste stigli na obid! A ža mi je, ne mogu vas pustit da ulizete unutra zbog ove nesriknje korone.

IVO: Fala Van, teta Franina, ka da jesmo. Došli smo Vas pitat ako bi nan ovo zatancali?

(Piva melodiju - Pržuneru. Čuje se Marin iz kužine.)

MARIN: Franina!

FRANINA: A ne znan ti ja to, sinko, di si mene naša?!

MARIN: Franinaaa!

IVO: Ma kako ne znate!? Priča se po mistu da ste jemali najlipji kurtin, najveće trepećalo, šesnu traveršu i kako Van se kotula vrtila.

MARIN: Franinaaaa! Obid!

FRANINA (*kolafinta ni je briga*): A davno je to bilo, ne sića se baba više.

MARIN (*nervožasto*): Franinaaa! Sve ću bacit na dvor!

FRANINA: Jo, ča si ti! Čini kuco, ova dvojica su me išempijala, još mi samo ti fališ!

MIKULA: Sad ću Van ja balat pa ćete se Vi sitit!

IVO (*šapje Mikuli*): Ma ča ti to činiš, pa ti ne znaš...

(Mikula ga pogleda i namigne, a Ivo umukne. Mikula skače, okriće se, čini uncutarije...)

MARIN (*Franini, čiri kroz ponistru pod somičen, Mikulu i Ivota*): Di si ti više! Ča ti redikul izvodi?!

IVO: Ajte vi na obid, gremo mi ča.

Zatvaraju se škure.

2. scena

MIKULA: Pokuša san je isprovocirat, stara višćica je dišpetožasta i ne želi nan špijat, a sve zna!

IVO: Amo ča mi do Tere.

Gredu ča sa bine.

3. scena

Mikula i Ivo pod Terinon ponistron.

MIKULA I IVO: Tere! Tereee!

Tereža otvara škure i telere...

TEREŽA: Zdravi i veseli bili! Otkud vi?

IVO: Tili smo Vas pitat je li znate ovo balat?

(Piva melodiju)

TEREŽA: Kako ne bi znala! To ti je ono, vrtiš se oko sebe pa greš po kolu u paru i onda se uvatite za ruke i šetate skupa!

Ivo i Mikula se zbunjeno gledaju.

IVO: Nismo Vas dobro razumili, možete li Vi to nan demonstrirat?

TEREŽA: Jedva na nogan stojin, a vi mene pitate oću li balat! Gospe mojaaa, kaka su vo vrimenta došla!?

MIKULA: Ja ću Van zabalat to ča ste nan kazali pa ćete Vi nan reć je li to dobro (*Ivotu*), a ti mi pivaj melodiju.

Mikula pleše, Ivo piva, a Tereža gleda.

3. ČIN

1. scena

TEREŽA (*fotano*): Ma ne gre tako! Kome san ja maloprin govorila!? Sad ćeš ti vidit!

Skalaje se doli i počinje tancat (dolazi na binu).

MIKULA: A ča ste mi šesni, kuma Tere, kad se vrtite, brzo ste se Vi meni pomladili...

TEREŽA: Tovare! Bižite ća! Ajmo, razlaz!

Zatvaraju se škure.

2. scena

IVO: Baš si joj mora reć! A mogli smo vidit cili ples!

MIKULA: Ča se nerviraš, nać ćemo nikoga normalnoga, nećemo se s njon kontreštavat.

IVO: I, koga si se siti?

MIKULA: Gremo do Dominka!

Gredu ća sa bine.

3. scena

Dominko rašpaje pašman. Dolazidu Ivo i Mikula.

DOMINKO: Zdravi bili!

MIKULA: Evala! Ča jema?

DOMINKO (*odlazi i vraća se sa ćibon*): Nabavi san malome ćosa, piva po cili dan!

IVO: Neka, neka, lipo, jemaš koncert svaki dan.

Ćos piva Monfrinu.

IVO: Ma je li on to piva...pa ja san ovo ću na smotri folklor!

DOMINKO: Ti si lud! Ča bi ćos folklor piva!

MIKULA: A ćuj, svak jema svoju terapiju. Je li ono tvoj mali svira mandolinu?

DOMINKO: Je, svira moj Ante. Kupi je pape dvi mandoline i novi iPhone. Anteeee! Dojdi vamo!

Ante ćiri s ponistre.

IVO (*Anti*): Ajde, dođdi doli i donesi mandolinu.

MIKULA: Nisi mu reka da vazme obe pa da skupa zasvirate.

IVO: Dominko, daj donesi onu drugu da možemo skupa zasvirat!

Dominko nestaje s ponistre i vraća se.

DOMINKO (*baca mandolinu i piva*): Baacit ću mandooliiiiinuuu!

IVO (*vata*): Jesi li ti normalan! Nije ti ovo iPhone pa da bacaš!

Dolazi Ante.

IVO (*Anti, pokazuje note*): Znaš li možda ovo svirat?

DOMINKO: Ajmo tambure da vas Zoki ćuje!

ANTE: Pape, ovo je mandolina!

DOMINKO: Isti vrag!

MIKULA: Ko je Zoki?

DOMINKO: Ćos!

IVO (*daje note Dominku*): Na, drži ovo!

Sviraju skupa.

IVO (*sta je svirat*): Ma ća je ovo! Zašto su žice vako daleko od vrata!

Dominko, kakavi si ovo instrumenat ditetu kupi! To mu je za cili život!

DOMINKO: A triba pinezi moj Ivo, za to!

MIKULA: Zato ima pinezi za iPhone!

IVO: Ajmo mi ća.

(*Anti*) Bravo, mali. Samo tako nastavi (*vraća mu mandolinu*) i reci ćaći da ti kupi novu.

DOMINKO: Pa ima drugu!

IVO: Ma daj ne zvizdi, iste su! (*namigne Anti*) Bez treće nema sreće. Do vidova!

Gredu ća sa bine, zatvaraju se škure.

4. ČIN

1. scena

Ponovo ulaze na binu.

MIKULA: Ča ćemo sad? Već se mračí!

Šimun bala na drugome kraju bine, a sa njegove desne strane je bufet.

IVO: Šimuneee!

ŠIMUN (*piva i pleše sa Jelon*): Jeedan dvaa, dva su tri. Jubit ću Jelu, oltar kad vidin.

Dobacuje Damjan iz bufeta.

DAMJAN: Čuj ti to! Dva su tri! HAHAHAAAAHA

EKIPA U BUFETU: HAHAHAAAAHA

MIKULA (*šapje Ivotu*): Njega ćeš pitat, tega furešta?!

IVO: Ma koji furešt! Ovde se rodi i partija u Čile, ariva je na jednu šetemanu.

2. scena

Prilazidu Šimunu.

IVO: Zdravi i veseli bili! Oćete li nan pomoć?

ŠIMUN: Oću, ča triba?

IVO: Je li van ovo poznato?

Ivo piva melodiju, a Šimun i Jela počinju balat.

MIKULA: Šjor, dobro Van to gre! Vrtite se ka da ste u cvitu mladosti!

Čuje se niki šušur, ali ništa se ne vidi, Ivo je načuli uši i gleda u tomen smjeru.

IVO: Skužajte, gren minut.

Odlazi u smjeru šušura.

DAMJAN: Vidi ga kako bala, a nan je kuka da ga sve boli.

EKIPA IZ BUFETA: HAHAAHAHA

DAMJAN: Magnezij, svi su za dan, samo je jedan za noć!

EKIPA IZ BUFETA: HAHAAHAHAHAHA

DAMJAN: Konobar! Pali televiziju, sad će mi vijesti iz kulture!

EKIPA IZ BUFETA: HAHAAHAHA

Marin i Franina šetaju šotobracu na drugomen kraju bine.

MIKULA: Franina, Marine, dojdite!

3. scena

Ivo se vraća sa mandolinom.

MIKULA (*Ivotu*): Okle ti to?

IVO: Ma oni šušur, bilo niko natjecanje ko će dalje itnit mandolinu, baci je lik priko vale, a je sa mula uvati i uteka ća!

MIKULA (*veselo*): HAHAAHA, lupežu!

FRANINA: A ča vi ovde guštate!

MARIN (*Franini*): Oćemo li i mi zabalat?

FRANINA: Ajmo!

Marin i Franina se pridružuju Šimunu i Jeli, a Ivo svira.

DAMJAN: Alo, kakva su ovo okupljanja u ovo vrime od pandemije?!

EKIPA IZ BUFETA: HAHAAHAHAHA

DAMJAN: Ivo, polit će te Mande maštilon vode!

EKIPA IZ BUFETA: HAHAAHAHAHA

Mande otvara škure poviše bufeta i izliva po Damjanu maštilac vode.

DAMJAN: Ajme meni, majko moja! Bižmo judi, spasimo se dok još moremo!

Ekipa i Damjan trkon izlazidu sa bine, Mande zatvara škure.

IVO: Evala, Mande, svaka ti čast!

MIKULA (*snima ih*): Ajme ča vas je lipo za vidit! (*Ivotu*) Ekola, imamo sve dokumentirano! Sad, kad dojdemo doma zapisat ćemo korake.

IVO (*Šimunu, Jeli, Marinu i Franini*): Ako nan još čagod bude tribalo računamo na vas.

ŠIMUN: Naravno!

MIKULA: Pa neka ostane, za našu dicu.

IVO: Jedna lasta ne čini proliće, ali od nje sve počinje.

KRAJ

Split, ožujak 2021.

Ovaj rad nagrađen je na 40. susretu hrvatskih zavičajnih književnika (2021.) s Plaketom „Kalman Mesarić“ za dramsko stvaralaštvo mladih.

Venera Stojan

PRIJE PLESA

Bila je to tepla litnja subotnja večer, one sedamdesete. Na Gornjeme putu u Donjemu Selu, di se kupu muški iza večere, bilo je krcato, mladih i starih. Smiju se, ćakulaju, veseli ka dica koja su materan pobigla iz dvora.

„Samo pet minuti!”, rekli bi i rastrkali se. Ma ko bi ih uvatija!

Nas pet, šest prijateljic je tribalo tote proć za na ples u staru školu. Ćirile smo iza kantuna ko je sve tamo, pa ka' smo sinjale naša dva kortedanta, posikla su nan se kolina... ne moreš koraka daje... bati u možjanima...

„Vraćen se doma!” rekla san i ostala živa.

„Vraže, jesi luda, baš sad triba proć!” , na uvo mi je šapjala prijateljica Grozde, ča je zajedno s menon odila u osnovnu školu u Grotima.

„Sakrij mi se iza škinje“, ulizivala se je Tonkica, sestra Grozdanina, samo da bi bila ispid nas.

„Pa ti si manja od mene, neće upalit. Ala pegule, ništa od tega!”

Iz klape su se odvojila dva momka i šapjala. Bili su lipo obućeni. Jedan u rebe i pipita košuju, a drugi u bile gaće i bilu maju. Kose su in bile bokun duže, do koleta. E, pratila se moda. Odili su u Splitu u školu, pa su krajen sedmice dolazili doma.

Toni: “Jesi vidija?”

Žele: “Koga?”

Toni: “Nju! Došla je!” zaviće veselo. Šta's sad? I ne bleji tako!”

(Žele se okriće prema Braskon kući)

Žele: “A ništa. Pari mi se da me nije njanka vidila.”

Toni: “Ona te nije vidila? S onima očima ka ferali. Tiši se, tiši.”

Žele: “Onda ništa od bala. Ne smin. Aj sam, pa's mi pričat sutra.”

Toni: “Je si maka? Ovde je samo radi bala. Ol' ne vidiš čoro da je dovela sa sobon regimentu da zbuni neprijateja. A ti se odlući, oli ona oli Tere. Nema na dvi katride nikome, e! Vidi mi Don Žuana,” i da mu frnjok u glavu.

Žele: “Ka da mi je lako, misliš. Tere je dobra cura, i ...”

Toni: “Ča dobrota jema s tin? Oli voliš oli ne. Sam si reka da ti se cili svit okrenija kad si upozna Mrvu. To! To je to! Vika si po mome dvoru. Parija si ludonja. (Toni imitira Želu kako je lamata rukan dok je vika po dvoru.)

Žele: “Ma je, je...” (spusti glavu i gleda u postole).

Toni: “Onda, moj lipi faganelu?” (Toni je vesel i želi razveselit svoga prijateja.)

Žele: "A sad... Večeras gremo povirit na bal. Učinimo đir, ka ono slučajno smo tote, nikoga tražimo i izademo. I, pinku da je pogledan, a?"

Toni: "Aj doste glume, blento. Biću ispri' tebe da moš boje sinjavat. Ali ako vidiš Mrvu, daj jon niki mot, jerbo je došla radi tebe na bal, utuvi to sebi. Evo ti Terina brata. Pametno!" (Sve je tiše govoriya jer in se približava Terin brat.)

Žele: "E, Braco, oli je vruće, ala, ala, pomalo." (Pozdravija je Terina brata pristojno i izvadiya duvan i šuferine. se je Braco odalečija od njih nastavila se je čakula.)

Toni: „E moj lipi, prpa, prpa. I?“

Žele: "Upa san u kašetu brokav, pari mi se."

Toni: "Pusti brokve, spašavaj srce, heheeeee he!"

Zagrtjeni su se vratili kraj klape koja se je dogovarala koju će pismu zapivat.

Iza katuna od Braske kuće, jedna na vrj druge, ćirile smo i mirile kako proć blizu, a da nas ne vidu. Momci su pogledavali prema nami ka da su nas vidili. A bome su znali da je ura za proć prema školi jer je jedan gleda na reloj.

"Ala, ti prva, a mi za tebon. Ti si Masliniška, i dok te izmiru, mi ćemo kolafijaka za tebon ka da to nije naš posal“, zapovidila je Grozde.

"Ja, ol' si poludila, već mi se noge tresu! A, jesi izabrala vođu. Mene?“

"Ako ne'š, špijat ću te mojoj materi da ne voliš zeje i da ga meni stavjaš na pijat!“ – pošapje mi na uvo Grozdana.

"Moš ti teti Zorki reć ča te voja, ma me ne'š ucjenit. Jer ja volin bob!“

Bile smo lipo obučene u lagane vešte o' cica, nike su bile u kotule na kampanu, sa bluzican o' tafta i apožito moran spomenit postole na take. A i ja san ih prvi put obukla. Svaka je kosu navila na latene viklere pa su frizure bile ka u glumic, rica do rice, tako romantično, Bože mili!

Napokon smo se iza kantuna dogovorile da ćemo proć ka da nikoga nema. Uvatile smo se šotobraco i govorile jedna s drugon, galamile, smijale se i pravile se da ne gledamo u njih.

Ali, javal može izdržat! Kad smo opasno bile blizu njih,klapa je počela pivat. Judi moji! Kad Donjaci pivadu, cili se naježiš, ne moš disat. Ukipiš se. Pogodilo me u prsi bez puške i bez noža. Ti mi je momenat sve bilo čudno. A i kako će drukčije sa sedamnaest godin? To je bija mirakul!

Jubavna ta pisma je napunila ariju nikon tihon patnjon, glasovi su se dizali u noć, nestajali iza prvih kuć' i daje, a zvizde, pribadačan zabodene za nebo, počele ispadat od dragosti. Ukipile smo se, a i zlamenivale gledajuć jedna drugu.

I on je piva! Oni moj! Bija je u krugu klape. Sinjala san pipita košuju. Stala san smantana, bubnjalo mi je u prsima ka da će mi srce puknit . A brž mi je tu večer bokun i naciklo!

“A, ča ti je, a?” drmne me u lebra Grozde.

“Meni, a niišta...diglo mi se srce u grlo“, jedva san nikako tiho rekla, jer mi se i glas prominija.

“A, ča je tebi, porumenila si,“ vatan kontru.

“Meni? A vraže, ništa. Jo ča je vruće, aj, okasni' ćemo“, i počne se ladit šudarićen.

Sa strane se stvorija momak, lip, šestan, i gleda u nju.

“E, cure, oli grete zabalat?“ i gleda u moju Lavicu i smije se za se.

Oči su mu svitlile ka u maške i izdale ga.

“I ja ću doć“, reče i zagrne očadon Lavicu.

“A ko svira?“ želija je produžit razgovor, ono ka bez veze, ali da traje. E, ko ih ne zna...

“A ploče, ko će?“ cvrkutala je Grozde.

“Onda se može naručit pisma, a?“ pogleda je je lipo, rukan u žepu, cili u bilo ka oni glumac Retford u filmu Veliki Gejsbi. Bokun se je i naklonija prema njon. Lagano se okrenija na prste, još jedan put kratko pogleda Grozdu, vrati se kraj klape i uvatija odma' lipi duboki bas.

Kad se je malo odalečija od nas, Grozdana - Lavica se nasloni na topli zid prve kuće...

“Drži me, past ću u afan, daj mi vode i cukra, brzo, poslin će bit kasno“, i počne se smijat ženskin sritnin glason.

“A i kap petašencije za možjane“, pošapjala je na kraju snage. Ma više nije bila Lavica, nego zajubjena cura koja jedva čeka da počne ples.

“Aj, moš ti i bez oblozi dočekat naručenu pismu od onoga lafa!“, šalila san se.

I ja san se unaprid veselila plesu.

“Meni je reka Željko da će doć!“ javila se Mira.

Sve u glas su cvrkutale: i meni će doć... i meni... i meni... Zaletile smo se prema školi, takići su veselije klapali, a ruke svih nas šest namištale rice koje su poskakivale od radosti. Pisma nan i daje ni dala mira u duši... E pisme naše... E lipi bali naši...

Klapa je pivala:

„Golube, golube pitomi, poleti, poleti kroz selo i reci mojoj dragoj da stoji veselo...“

Ali, i to veliko ali, privarile su se u kontu, jer će još niko bit na balu. I to Grozdanina mater. Asti sriće.

Moja je mater to jutro u Donje Selo došla prodavat ribu. Otac je uvatija dvi kašete tragi pa je autobusom došla do sela, stala ispid zadruga i zavikala dva- tri puta:

„Evo, žene, ribe, ala, za obid, lipi za pofrigat tragi, a može i brujetić, ala još koji kil, pa je kašeta prazna, ajte moje, nikad jeftinije!“

I je, skupile su se žene s latenima pijatima, karton o' cimenta, a nike su odma stavjale u traveršu.

Čula je je teta Zorka dok je iz peknjice vadila friški kruv i puvala u njega. Bile su i ratne prijatejice iz Afrike, El Shata, za vrime drugega rata kad su otočani morali poč u zbjeg. Odonda su uvik bile u dobro, pa san ja u tete Zorke stala zato ča san bila na praksu u njihovome dućanu.

“Marinka, ala ‘ vamo, marendat!”

Teta Zorka je mater zvala na marendu, da se malo odmori pa da onda može i na noge u Maslinicu. Ča je to pe'- šest kilometri na noge? Ma ko sve miri?

Ko bi to odbija, čakulu punu smija i sićanja na njihovju lipu mladost.

“Večeras je bal, gredu i naše ćere, već su se sinoć dokasna šapjale u postejji ča će koja obuć. Tvoja je rekla da si joj kupila roza đemper u Makedonke i kotulu na kampanu“, otvorila je debatu teta Zorka.

“Koji tango, koji bal? Niko mene nije ništa pita. Ma vidi ti moje gospojice, a neće majci vidit ni vrata o' škole." Mater se je užgala od ida, jerbo njezina mora bit zadnja.

“Ajde, Marinka borati, nemoj tako, mlade su, vaja malo da poviru na bal, njihovjo je vrime... mladost je to... a sićaš li se....", teta Zorka se počela vraćat u dane njihovje mladosti.

“Je, je, sićan se svega, Afrike, glada, rata, a i kako se balalo, Plavih noći, kad ste na noge dolazili u Maslinicu zabalat, a ti bosa, e, je, jerbo bi ostavila postole ispid kamare, ako ti se mater digne po noći, da misli da spavaš, je je.“

Mater bi slagala priču na priču kako bi dala do znanja da se svega sića. I uvik su se takmičile koja se više sića.

“Pa, eto vidiš... lipo je to bilo vrime kad smo se zagledale u mladiće, a i oni u nas pa su nas pratili ka da nije njihov posal... Slako je to bilo, moja ti!“

Teta Zorka se naslonila na mater koja je mumala fetu domaćega ovčjega sira i fetu kruva od bubka ča je tek izaša iz peknjice. Mater mi je plakala i na slabo vrime, pa su jon od milinja i suze došle na oči.

“Jemaš prav. Jemale smo mi lipi i vesele, a gladne godine. Kad se toga sitin, a sitin se sve više ča san starija, dojde mi nika milina i rečen sebi da će mi ta

naša mladost, kakva god da je bila, uvijek dat špirita u životu. I neka, neka pojdu na bal, eto na sad! Sićaš se Plavih noći u Donjeme Selu?"

"Da sićan li se?", teta Zorka je jedva suspregnula suze, pa se ka i nasmijala.

"Sva mladost iz Maslinice bi nanoge došla na bal. Kako smo se družili, pivali, balali, volili se. A samo bi armonika svirala, ma je bilo puno mladosti. Valcer, sving, šotić, ajme gušti ka' bi doša ko po nas za zabalat. Sićaš se one moje vešte kafelate sa bubi koleton? Pa si onda i ti istu sašila. Koliko je šalturic bilo na Šolti, moj Bože! Ma, isto, poj ti za njima, da te ne vidu, pa počiri s kin se družu, s kin će zabalat. Žmorfije su to, moja Zorka! Nećemo bome brzo dote spremat? A?"

Mater se moja pridala, a teta Zorka se nasmijala od srca i duše, ča su se opet složile.

Zadnji kil tragnji je osta u lavapijatu na stolu tete Zorke.

"Evo ti ovo tragi. Jemaš za dva dana. Za juhu i za brujetić."

Ma nije moja mater išla praznih ruk doma. Zamotana u novinu, litra crnoga je bila naslonjena u kašetu zajedno sa škartocon suvih smokav.

"Evo napijte se, dicit dobro razvodni. A ka' ti Darko izi koju smokvu, lipje će leć bičerin rakije," darivala je teta Zorka svoju mater.

Naslonjena priko zida od dvora napomene: "Ajde, moja, zbogon! Ne sekiraj se! Sve ću ih staviti u red večeras!"

„Adio ti, Zorka moja, jeman vire u tebe!"

Mater je niza Kalebića dvore već uvatila korak ka vojnik. A jema do Maslinice ča i oditi. Teta Zorka je sa sobom govorila i guštala.

"Je, je, ali ja niman u njih, zato ću i poč na bal da ih malo pristrašin, hahaaaaaa, pa će sa većin gušton čekati novi bal, e, e!"

Popravi šudar na glavi, uzme metlu i zabala valcer priko ciloga dvora, ka iz doba Plavih noći njezine mladosti i svoje matere.

Dinko Sule

ŠOLTANSKO KULTURNO LJETO 2021. – OSVRT NA NEKE IZLOŽBE

Izložbe koje su bile upriličene u izložbenom prostoru *Bratska kuća* u Grohotama, a u organizaciji Kulturno-informativnog centra otoka Šolte, svakako su doprinos promociji Šolte. Izlagale su Nataša Pavlov, Josipa Šarić, Nevena Petra Piližota, te Šimun Bučan i Eli Cecić. Posljednja postavljena izložba bila je izložba slika iz fundusa *Galerije Josipa Generalića* iz Hlebina.

Kako nisam sve izložbe posjetio, osvrnut ću se na one koje jesam. Svakako meni najzanimljivija i vrlo dobro posjećena izložba, bila je izložba slika našeg domaćeg slikara Elija Cecića. Da ne pišem svoj sud o slikarstvu našeg Elija, a nisam zato ni pozvan, donosim ovdje osvrt o njegovu slikarstvu ispisan od likovne kritičarke prof. Sandre Stanačev Bajzek, kao i kratki osvrt o Elijevu slikarstvu prof. Jure Kokeze, akademskog slikara i grafičara.

Eli Cecić – „S ponistre se vidi Šolta...“

Pristup „klasičnom“ motivu – portretu, veduti il' krajoliku, uvijek je veliki likovni izazov, jer pokazati umjetnost, a ne samo umijeće (mislim pri tome na tehničku vrsnost), zaintrigirati i zadržati promatrača u toliko eksploatiranim motivima, odlika je umjetnika koji ćute srcem i u licima dragih ljudi i svemu što ih okružuje umiju pronaći ljepotu sveg stvorenog.

Šoltanin Eli Cecić jedan je od tih iskrenih, Bogom nadarenih stvaralaca koji svoj umjetnički talent, kako glazbeni tako i likovni nesebično dijeli s onima koji ga umiju prepoznati i u njemu uživati. Njegov likovni izraz možemo svrstati u tradicionalistički usmjerenu vizualnu pojavnost posvećenu motivu krajolika, mrtve prirode ili pak portreta, izvedenih najčešće tehnikom akvarela. Odlikuje ih izrazito tehničko umijeće i virtuoznost slikarske vještine, odnosno izazov da se slikarskim sredstvima, bojom i linijom te umijećem ruke dobije rezultat koji u svakom i najsitnijem detalju podržava stvarnost, odnosno prirodu. To je slikarstvo neopterećeno trendovskim diktatima, koje repetira znanja i osjećanja temeljnih likovnih izričaja. Kako Eli živi na otoku Šolti i u Splitu, njegovi su pejzaži i vedute isječci konkretnog dalmatinskog genius locia, u kojemu se iščitavaju i ona univerzalna, opća mjesta koja vijekovima mame umjetnike da se okušaju u interpretaciji čudesnih kolorističkih i svjetlosnih prirodnih senzacija. Eli je vrstan akvarelist koji suvereno vlada ovom tehnikom koja

spojena s njegovim načinom promišljanja svakoj izvedenoj slici daje posebnu svježinu i čar. Slici u kojoj je osjećaj za detalj doveden do krajnjih granica perceptivnosti, čineći sve dijelove slike podjednako važnima. Eli fiksira motiv u trenutku vremena, dajući nam njegovu izvanjsku pojavu – formu i boju, no otkrivajući da je odabrani motiv i nešto više - prostor, odnosno portret, ispunjen tajnovitom unutarnjom ljepotom i posve novim značenjima. A pojmiti i prenijeti izražaj nekog lica pustolovina je u koju se Eli znalački upustio, pokazujući da je pravi portret znatno više od čista mimetička prikaza, da je odslik jednog karaktera, jednog postojanja. Izbor pak primarne tehnike akvarela, pokazao se presudnim, jer mu omogućava lakoću igre finim nijansiranjem ploha što radovima daje šarm i poetičnu ljupkost. Iako mu se majstorstvo najbolje osjeća u suptilnim akvarelima u kojima pokazuje da mu je finoća poteza i transparentnost plohe najjače izražajno sredstvo i u ulju uspijeva također izraziti svoj talent za kolor i njegove tonske gradacije. Jer pitanje stila ili načina izražavanja za Eli Cacića nije stvar odabira. On radi ono za što ima sklonosti, što osjeća da može i što voli. Nedvojbena realističnost unutar figurativnog izraza Eli Cacića, te njegova izrazita mimetičnost ne ostavlja mjesta sumnji u njegove stvaralačke dosege. On, odlučivši se za sliku kao odslik stvarnosti uspješno balansira između komercijalne dopadljivosti i vlastite umjetničke slobode izraza stvarajući gotovo „žive“ slike. Lica dragih ljudi, čarobne dalmatinske bonace, arhaična svjetlost petrolejske lampe, oporost mrtve prirode sa srdelama, prodiru u njegovu svijest čineći ga onim rijetkim „ekologom duha“, pojedincem koji nas okreće izvornoj vrijednosti koju smo davno zaboravili, a to je čovjek i priroda.

Eli Cacić je dokaz da umjetnost ne poznaje vremenska, tematska ni obrazovna ograničenja i da u rukama darovitog pojedinca još uvijek može razgibati naše isprazne duše i podariti nam pravu ljepotu života. Ljepotu koju možemo ugledati provirimo li kroz „ponistru s koje se vidi Šolta“, „dragi ljudi i još ponešto“.

Sanda Stanačev Bajzek, likovna kritičarka i kustosica

Ali Cacić, naš uvaženi glazbenik, na nagovor prijatelja (jer je njegova karakteristika skromnost i samozatajnost) otkriva nam svoju drugu stvaralačku energiju, a to je nesumnjivo njegov slikarski talent. Bilo da se autor predstavlja portretima svojih prijatelja i poznanika, bilo mrtvim prirodama ili pejzažima, slikama koje predstavljaju marine, Eli pokazuje zavidan nivo i sposobnost

da prikaže viđeno s nesumnjivim nadahnućem i darovitošću. Njegovi radovi nedvojbeno pokazuju smisao i karakter, kompoziciju, vladanje bojom i crtačkim umijećem. Ove rečenice neka budu iskreni podstrek Eliu Ceviću u daljnjem likovnom stvaralaštvu.

Jure Kokeza, akad. slikar-grafičar, prof.

Izložba Šimuna Bućana

Neobična, ali vrlo zanimljiva je bila izložba instalacije „Bilo jednom u krevetu“ mladog umjetnika Šimuna Bućana, studenta preddiplomskog studija Likovne kulture na Akademiji Likovnih Umjetnosti u Zagrebu.

U kataloga pripremljenom za ovu izložbu Zdenko Mikša je napisao:

Kada pomno što želimo kad želimo imati kontrolu, nalazimo uglavnom „preventivne“ želje: želimo da nas ne prisluškuju, ne omalovažavaju, ne blokiraju, ne kritiziraju. Kontrola znači sprečavanje smetnji. Ima konzervativni učinak. Tako se osjećamo frustrirano od strane ljudi koji imaju kontrolu. Neće nam dopustiti da to učinimo na svoj način; ne dopuštaju slobodu; obuzdavaju zadovoljstvo. Zašto se na kraju krajeva, toliko ograničenja i ograničavajućih pravila spuštaju s vrha izdanih od strane onihkojiimaju kontrolu? I čemu ta maštarija: „Da ja imam kontrolu, stvari se ne bi odvijale ovako; nebih dopustio da stvari ovako prolaze...“? Ipak kada sami dođemo u poziciju da „preuzmemo kontrolu“, otkrijemo da je sloboda suzdržavanja za koju smo se borili ograničena novim ograničenjima koja smo sami počeli nametati.

Šimun Bućan svojom izložbom „Bilo Jednom U Krevetu“ priziva okoliš svog djetinjstva, osvještavajući svoje maštarije o konačnom oslobođenju od kontrole. Bućanove se pak maštarije najjasnije očitavaju u opsesivnom igranju igrice u kojima traži svoje pobjede te u stereotipnoj ljubavi prema automobilima kao simbolu slobode. No tko zapravo kontrolira Bućana i tko mu daje taj početni poriv za borbom protiv kontrole i ograničenja. Naznake autoriteta koji pokušavaju upravljati djetetom pomoću slatkiša i igrice neobično podjeća na događaje iz romana Aldousa Huxleyja „Vrli novi svijet“, a zlosutna je osobina spomenutog autoriteta predstavljena i malim ispražnjenim bočicama alkohola. Svi artefakti raštrkani u Bućanovoj instalaciji nose svoje anegdotalno i simboličko značenje, dekoncentrirano se ispreplićući u složenom mentalnom prostoru autorova uzburkanog uma. On je u procesu rekonstrukcije svjestan krhkog stanja osobnog pamćenja kroz čije pukotine izlaze emocije. Usamljeni dječak poziva na kontemplaciju koja postavlja pitanja

o mračnim i stvarnim momentima iz melankoličnih sjećanja na djetinjstvo dok svima nam poznate delikatose izvedene u keramici i bakropisu asociraju na ne suptilnu suvremenu kritiku konzumerizma i upitnog roditeljstva. Odnos djeda i unuka izrađen je na kontrastu čežnje za djedom, prikazanog u anđeoskom liku, s hladnim i ograničavajućim utjecajem roditeljske autoritarne figure. Pristup Šimuna Bućana možemo smatrati poetičkim, no on je simptom kontrole za oslobođenjem osobe čiji je duh još vezan lancima prošlosti. Promatraču preostaje samo slutnja zarobljena u atmosferi prostora te pitanje tko koga tu kontrolira?

Instalacija Šimuna Bućana: Izvor. KICOŠ

Izložba slika Nevene Petre Piližota

Vrlo zanimljiva izložba koja je bila postavljena u prostoru Knjižnice Grohote, GKMM Split, a knjižnica je i organizator postavljanja izložbe. Nevena Petra Piližota izložbu slika je posvetila stvaralaštvu Vesne Parun. Evo što je autorica napisala u Predgovoru kataloga pripremljenom za ovu izložbu:

„Pjesnik je ili vaza, ili krhotina.” (Parun, 1990: 58)

Svečanost umjetnosti Vesne Parun i u 2021. godini inspiracija je novoj izložbenoj cjelini slika i crteža, pod nazivom ‘Granice’. (....)

Za razliku od predhodnih cjelina posvećenih stvaralaštvu Vesne Parun, a koje su prezentirane u Šibeniku, Splitu, Zagrebu i na Zlarinu, u fokusu izložbe na Šolti je čovjek. Pandemijske okolnosti dodatno su naglasile važnost

prinošenja pozornosti u svijetlu i sjeni svake individue, promišljanja koliko poznajemo sebe i druge. Crteži i slike bilježe pojedince u momentima njihovih napora; ljudska htjenja manifestiraju se na izrazu lica, položaju ili stanju tijela.

Kultura mišljenja kao 'kocka iskustva, splet pokušaja, drama zahvata' (Parun, 1990: 48), poput kozmetike za kožu – granicu prema prirodi, kozmasu.

'U smislu heraklitskom: budući da sve bez prestanka teče, pa tako otječe od tebe i tvoja poezija, što li preostaje nego da sjedeći na obali rijeke grabiš šakama tu bivšu rijeku, i promatraš je. Tu rijeku, tu bivšu poeziju, taj pijesak. To sutrašnje tvoje novo JA, preporođeno i tebi još nepoznato. Tu granicu između ovdje i tamo, sada i sutra, ti i nitko drugi.?' (Parun, 1990: 12)

'Jer pisanje je/ hod, i tag./ Ideš, a ne vidiš/ kraja.' (Parun, 2010: 194)“

Napomenimo da je ova izložba bila uvrštena u manifestaciju Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske Dani europske baštine 2021. godine.

Naslovnica kataloga spomenute izložbe. Fotografija na naslovnici je s naslovne stranice virtualnog kataloga: *Autoportret – in statu nascendi* (2019.)

I za kraj „šlag na torti“ bila je manifestacija **Dani Eugena Buktenice – „Putovima naive Šolta 2021.“** . U ovu manifestaciju „utopljena“ je **Izložba slika Ivana i Josipa Generalića** iz fundusa *Galerije Josip Generalić*. Tko su Ivan i Josip Generalić, nepotrebno je pisati. Svatko tko iole nešto zna o hrvatskoj naivi, zna i da su doajeni hrvatske naive. I lijepo je da je šoltanska publika imala priliku pogledati dio njihovog stvaralačkog opusa. U sklopu manifestacije održana je Mala škola naive, organiziran je Susret iseljenika Šolta 2021. – Hrvatska matica iseljenika. Manifestaciji su nazočili: Snježana Jurišić, voditeljica odjela za kulturu Hrvatske matice iseljenika, predsjednik Demokratskog saveza Hrvata Vojvodine, gospodin Tomislav Žigmanov, slikarica Jadranka Relota povratnica iz Argentine, koja je vodila likovnu radionicu slikanja na staklu te predstavnici Hrvata iz Bosne i Hercegovine, Sjeverne Makedonije i Slovačke.

U prikkladnom katalogu zapisano je: *Naivna umjetnost povezala je dvije lokalne zajednice – Šoltu i Hlebine i dvije regije – koprivničko-križevačku i splitsko-dalmatinsku, u projektu stvaranje rute hrvatskog naivnog slikarstva s ciljem očuvanja i prenošenja nasljeđa prepoznatljivog umjetničkog izričaja koje je kao hrvatski brand obišlo svijet.*

Dvije su općine 2019. godine potpisale akt o prijateljstvu, aiskazujući potporu zajedničkim projektima, Koprivničko- križevačka županija i njezina Turistička zajednica poklonile su otoku Šolti podravsku Pisanicu od srca. Inicijator ovih događaja bila je LU Eugen Buktenica u suradnji i Udrugom hlebinskih slikara i kipara, prema želji rodonačelnika dalmatinske naive, Šoltanina, Eugena Buktenice.

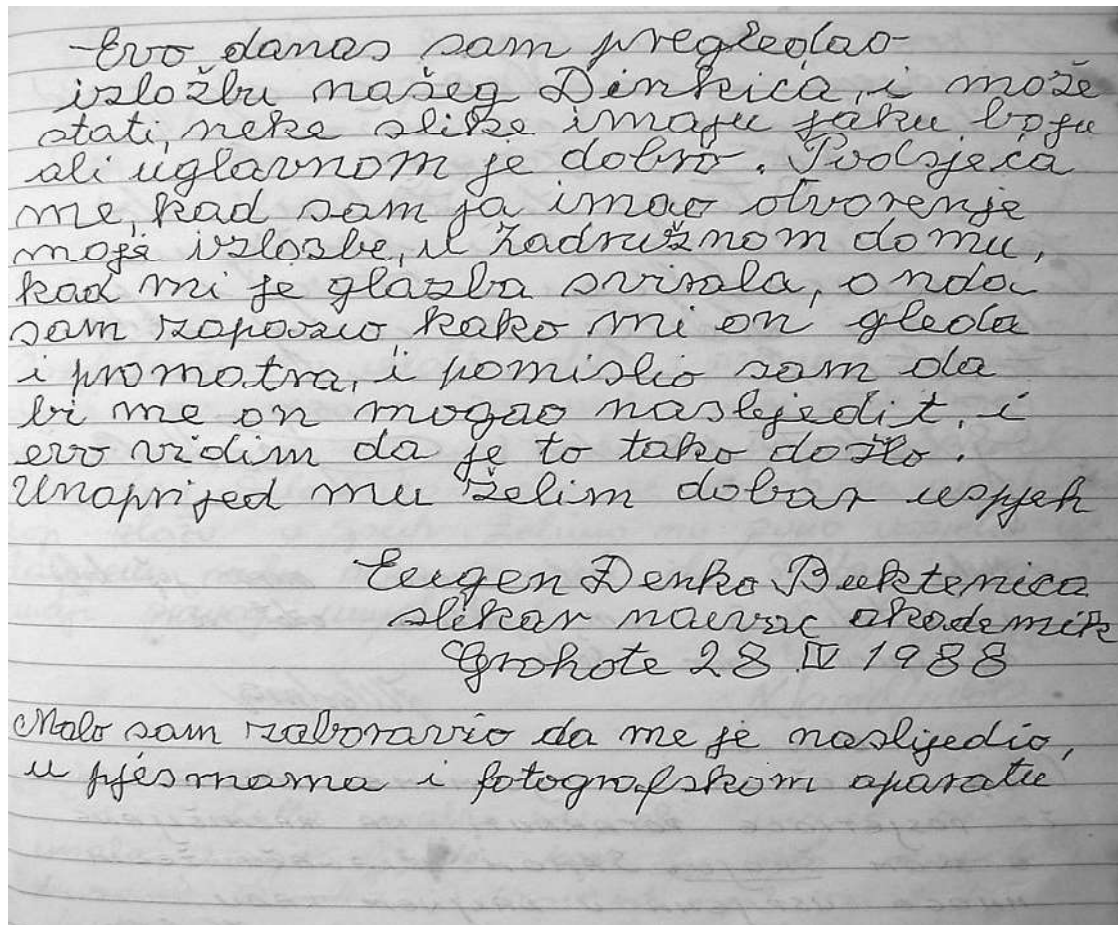
Tijekom tradicionalnih ljetnih umjetničkih programa; Kulturno-informativni centar Otoka Šolte. U suradnji s LU i lokalnom samoupravom, organizira manifestaciju Dani Eugena Buktenice na kojoj redoviti sudjeluju i slikari hlebina i Podravine, koja je izrasla iz višegodišnjih likovnih kolonija „Đenku u čast“.

Nastavljajući dalje tragom baštine, Kulturno ljeto Otoka Šolte 2021. ugošćuje Galeriju Josip Generalić iz Hlebina, s odabranim djelima Ivana i Josipa Generalića iz njezina fundusa. Posebice je značajna i likovna radionica Mala škola naive koju vodi šoltanski slikar Vicko Buktenica, Eugenov nasljednik, poštujući njegovu želju da se tradicija naivnog slikarstva u maniri dalmatinske naive morskih motiva na otoku nastavi.

Putovima naive pridružuje se i Hrvatska matica iseljenika, s polaznicima radionice koji dolaze izvan Hrvatske te iseljenim Šoltanima i povratnicima na rodni otok.

O ovogodišnjoj manifestaciji na mrežnim stranicama HRT Glas Hrvatske napisano je pod naslovom *Putevima naive s Hrvatima izvan Hrvatske* (<https://glashrvatske.hrt.hr/krajevi/putovima-naive-s-...>) među ostalim i ovo:

Posebice je u ovoj priči značajna kreativna likovna radionica Mala "škola" naive koju vodi Eugenov nasljednik **Vicko Buktenica**.: - Drago mi je što su mi došli ljudi iz cilog svita, mislim da bi bilo i Eugenu drago. On je uvijek volio ljude, sanja je, uvijek se je družio, veseli. On je bio jedan veliki ambasador Dalmacije i nije se uspio zbliziti puno sa Hlebincima jer njih je bilo gori puno. Još ih je bilo tu par, Marin Kalajzić, Dinko Sule, ali oni su bili nemoćni prema toj sili Podravaca. Ovo je jedna stvar koja je za mene i za njega najveća, u stvari najveće ostvarenje da smo se spojili svi u jedno. Jedno veliko iskustvo i prijateljstvo i svi žele opet doći u Šoltu.

Evo danas sam pregledao izložbu našeg Dinkica, i može stati, neke slike imaju jako lpu ali uglavnom je dobro. Počeo me kad sam ja imao otvorenje moje izložbe, u kadružnom domu, kad mi je glazba svirala, onda sam zapovao kako mi on gleda i promatra, i pomislio sam da bi me on mogao naslijedit, i evo vidim da je to tako došlo. Unaprijed mi želim dobar uspjeh

Eugen Denko Buktenica
slikar naivac akademik
Grihote 28 IV 1988

Malo sam razboravio da me je naslijedio,
u pjesmama i fotografskom aparatu

Ovo je tekst kojeg je ispisao Eugen.

Kako sam pripadnik kruga šoltanske naive, to nije moja izmišljotina, već mišljenje likovnih kritičara J. Baldanija i J. Depola, osjećam se pozvanim da komentiram gore navedeni tekst. U slikarske vode nisam se upustio da bi iskazivao svoju moć, pa zato ni nisam bio nemoćan da se suprostavljam toj sili Podravaca. Da bi se družio bilo s kim ne moraš biti slikar. Nadalje, dužan sam progovoriti i iz razlog što sam i ja Eugenov nasljednik, ne po mom mišljenju, već po mišljenju pok. Eugena.

Čast mi je što sam Eugena poznavao. Počašćen sam što me je prihvatio kao kolegu, kao prijatelja i kao čovjeka. Čast mi je da sam bio među akterima organiziranja (Općina Šolta uz podršku Ministarstva kulture), prve likovne kolonije njemu u čast pod imenom "Đenko", koja je organizirana dok je Eugen još bio živ. Eugena su tad, onemoćalog od bolesti, posjetili slikari koji su sudjelovali na toj koloniji. Dakle, već od 1996. počela su prijateljstva s naivcima i s Hlebincima. Pa za one koji misle da se od njih godine broje, na tim ranijim kolonijama sudjelovali su naivci: Petar, Grgec, Zvonko Sigetić, Ante Tadić, Ante Pavišić, Ante Vukić i Damjan Šošić i Vicko Buktenica, koji je na ovim kolonijama sticao prva *likovna* iskustva i prijateljstva. Svoja djela donirali su Ivan Lacković – Croata, Josip Generalić i Goran Generalić. Na tim ranijim likovnim kolonijama posvećenim velikom Eugenu sudjelovali su slikari iz Slovenije, Austrije i Rusije. Kolonija je tada poprimila međunarodni karakter.

Eugena sam poštivao kao čovjeka, kao vjernika i kao slikara. Drago mi je što sam se zauzimao da dobije Općinsko priznanje – Nagradu za životno djelo. Molio sam prof. Nevenku Bezić Božanić, povjesničarku umjetnosti da napiše prijedlog. To je i učinila. Kod Zlatka Viteza, ministra kulture RH zauzimao sam se da Eugena poshumno odlikuje predsjednik RH. I to se je dogodilo. Zauzimao sam se da se na kuću u kojoj je Eugen živio i stvarao postavi spomen ploča. Postavila ju je Općina Šolta, dakle i to se je dogodilo. U suradnji sa Željkom Zdelar, kustosicom galerije *Mirko Virius* uredio sam monografiju **Eugen Buktenica**. Život je uvijek pozornica. Na pozornicama kad smo prije slavili Eugena, naš Eugen nikad nije bio kulisa, Eugen je bio uvijek, glavni glumac. Bogohulno je pisati da su nam Hlebinci darovali Pisanicu po želji Eugena, jer je Eugen umro deset godina prije nego su Hlebinci napravili prvu pisanicu.

Zašto sam ovo sve ugurao u pisanje o manifestaciji „Putevima naive Šolta 2021.“?

Pa zato što je manifestacija velika priredba na krcatoj pozornici. A na toj krcatoj pozornici nije bilo nijednog statista, nijednog šoltanskog slikara naive (još su živa tri, osim spomenutog Vicka Buktenice). Na toj pozornici nisu se spominjali šoltanski naivci (u monografiji **50 godina naive** objavljene su

biografije šestorice: Eugena Buktenice, Marina Kalajzića, Dinka Sule, Ante Pavišića, Vicka Buktenice i Anke Mateljan. Zauzeo sam se kod predsjednika HDNU da u monografiji budu zastupljeni Ante Pavišić i Anka Mateljan. Sve ove slikare spominje i dr. Duško Kečkemet u monografiji **Otok Šolta**. Eugen Buktenica, Marin Kalajzić i Dinko Sule zastupljeni su u monografiji **Čudo hrvatske naive**.

Svaki Cigo svoga konja hvali. Ispred Hrvata koji ne žive u Hrvatskoj a bili su gosti manifestacije, trebalo je govoriti o šoltanskom krugu naive i njegovim naivcima. Autor ovih redaka nije nazočio, nije ni pozivan na niti jedno druženje vezano za potpisivanje Povelje o prijateljstvu „zelene“ i „plave“ Hrvatske. *Nema kravatu!*

Svakako, lijepo je što su nas posjetili uvaženi gosti u organizaciji MIH na čelu s gospođom Snježanom Jurišić, jer tko jednom na Šoltu dođe, taj se na nju opet vraća.

Umjetnici su nam svojim izložbama poslali poruke, na nama je bilo da ih dešifriramo. Najvažnija poruka poslana s ovih izložbi je poruka slikarice Nevene Petre Piližote : „... u fokusu izložbe na Šolti je čovjek. Pandemijske okolnosti su naglasile važnost prinošenja pozornosti u svijetlu i sjeni svake individue, promišljanja koliko poznajemo sebe i druge. ...“

ARS LONGA VITA BREVIS!

Dinko Sule

DOTOR RUBIĆ I MOJA FAMIJA

/U povodu 60. godišnjice smrti prof. dr. Ive Rubića (1897. – 1961.)/

Prof. dr. Ivo Rubić. Fotografija izrađena u „Studiju Kern“ u Sl. Brodu.
Arhiva: Dinko Sule

Jema san ništo više od šest godin. Zapovidila mi je baba da odnesen doktoru Rubiću u Banje mliko i kruv. Ma koje smi babi kontreštat. Ni bilo druge, put pod noge i iša san pu Banj. Sva srića zna san put i zna san di je kuća dotora Rubića, jerbo san bi sa babon toliko puti. Puton san piva, bilo me je strah. Čvrčki su pivali skupa s menon. S noge na nogu doša san do žala u Banjan, i strah je kalma. Vonj i čaraduru mora doživi san ka dobrodošlicu. Još vaja proč uza Kristićeve volte pa san na konju, govori san sam sebi. Jopet me pridobi strah prolazeć nimo Velebirkine čemprse, parilo mi se da prolazin nimo kanap. Ajde fala Bogu, još malo i eto me na mistu, na punti. Čin san tisnu gvozdena vrata i poče se penjat skalinan ačodan šentadu i jednu ploču sa sloviman koja san uvik pomnjivo gleda. Nisan još odi u skulu, ali san slova natuca. Slovka san i uspi san proštit. Pisalo je: *Ostivm non hostivm*. U mojon malon glavi ni bilo mista za kapit ča to piše. Ajde neka piše, brž ću digod doznat ča to piše, pensa san. Učinin još desetak skalini i dočeka me Marija, doktorova sluškinja, vazme

mi iz ruke mliko i kruv i tisne mi u ruku fetu kruva namazanu sa marmeladon od jagod. Dogodilo mi se je da san ti dan bi u Rimu, a nisan vidi Papu. Nisan vidi dotora Rubića. Vesel, iston roton krenu san pu doma, ogrizajuć kruv namazan sa marmeladon. Ni mi bilo po voji poč poslušat babu, ma za vu fetu kruva sa marmeladon isplatilo se je podnit strah i učinit toliki put. Bi li danas koje dite od šest godin odnilo kruv i mliko, bi li se danas koje dite veselilo feti kruva namazanon sa marmeladon? Bidna dica iz Afrike! Ma nećemo sad oba tomen.

Ka malome nikad mi ni bilo čaro ča je zapravo doktor Rubić, kako ga je baba zvala. Nisan zna ni ko je on. Konta san da je likar pa san uvik babi zamira ča doktoru nikad ni ništa rekla za moju zaduhu. Onda mi je jednoga dana ispriповidala da je doktor Rubić izući za popa. Govorila mi je da je doktor zato ča je svrši vele skule. Pripovidala mi je kako je prin Drugega rata na škoj vodi študente i kako ih je on uči đeografiju. Pa eto zajubi se je u Šoltu i u Rogaču na punti između Komina i Žustove je izgradit svoju malu kuću za litovat. Kako je moja baba bila srćena žena, vridna i promućurna, znala se je ona prilepetat uz jude kod koji bi mogla ubit koji dinar, jerbo u našon kući je bilo puno just. Tako je moja baba šervila dotora Rubića, odnila bi mu kruv, prodala koju litru mlika, koju litru vina, uja i šnjin čakulala o običajiman, pivala mu starinske pisme, a doktor Rubić je sve to notava i juski je plaća. Baš, prin nekoliko miseci reka mi je moj prijatej i rođak, Mikula Mateljan, kako je ću pismu *Kavčina*, i da jema bit to pisma ča je moja baba pivala *Dotoru*. I moj otac bi u dotora Rubića dobi koju žurnatu kopajuć mu masline. Sićan se da bi mi za Mlado lito doktor Rubić da 100 onih dinari. Moga san se onda u našon pašćiceriji lipo pogostit. Bilo je to puno pinez, grijota ih je bilo potratit u te slakarije. Eto, doktor Rubić je jema nike veze sa mojon famijon.

Već je bilo prošlo ponoća, niko je buba po vratiman kuće, prenu san se. Otac je oma skoči iz posteje, užga bumbetu, jerbo još nismo jemali letrike, i iša vidit na vrata ko to buba. Prid vratiman je sta Frane kalafat (Frane Cecić). Reka je da je umra doktor Rubić i da je doša zvat babu da ga dojde obuć i da je njega avizala doktorova sluškinja Marija. Ni pet ni šest, digne se baba ka zec i sa kalafaton pojde na Rogač, obuć *Dotora*. Nismo niko višje zaspali. Ujutro nisan iša u skulu, nego dreto na Rogač, iša san vidit mrtvega *Dotora*. Sićan se na nogan san jema jedne zelene papuče ča su po sridi jemale puntapet zanamisto špiget. To su bile tuje poderke, ali bilo je i to boje nego odit bos. Sad mi je prid očiman doktor Rubić, kako leži na mizi, lipo obućen u svetašnju robu. Jema je na nogan sive bičve i ja san ga škakja po tabaniman. A on me ni obadava.

Znate li zašto pišen vo o doktoru Rubiću? Pišen zato ča mu je ve godine navršila šezdeseta godišnjica da je umra. Pa mi je napamet, a jema razloga da ga se sićan cili svoj život. Brž i oću ko me pamet bude služila. Pa sad kad već pišen o doktoru Rubiću i mojon famiji, vaja spoment i grube momente vezane za moju famiju i dotora Rubića.

Dotor Rubić je poza raton tišća niko pridavanje ispid Zadružnega doma, a moj barba *Gemo* (Anton, brat moga oca) potega je Rubića sa bočicon, niki su govorili punon pišotine, a niki su govorili da je u bočicu meka živoga japna i da se je u to zapiša. Ma ni ga bi pogodi. Sad ča je da je, ni to dobro bilo ispalo. I milicija je jemala posla. Došlo je i do suda. Ne znan jeli na sud moj barba dospi zarad te bočice po tužbi milicije, oli ga je doktor Rubić tuži. *Dotor* i moj barba *Gemo* bili su u nikon zavadi, zato je i došla bočica po sridi. E sad jeli za to bila potriba oli ni, vrag će ga znat. Barbi *Gemotu* bila je dozlogrdila ta zadiva pa je izabra ti način da ukaže svitu kako za zadivu ni kriv. A sad ću van ispriповidat ča je kuvalo meju njiman dvojicon.

Barba *Gemo* je izdila stine za izgradit Rubiću kuću, na pogodbu. Rubić je želi da stine budu manje pa je nike stine moj barba mora pridilat. U tome pridilavanju, naravski, bilo je stin koje su pukle i na kanati je falilo stin. Rubić se je zadi s mojin barbon i ni mu ti platit pridilavanje oli mu je tiva platit manje, vrag će ga znat. Tanto kad je kuća izgrađena izmireni su kvadrati udilanih stin, ali moj barba je traži da mu se platu i udilane stine koje je mora pridilavat, jerbo on ih je udila i potrati vrime. Oni su oba na istini, a ja san u laži, kako bi rekli naši stari. I tanto radi tih stin i te vražje bočice barba *Gemo* najde se na Sudu. Odni je vrag šalu. Barba je optužen, a kako se on ni osića krivin želi se je pošto poto obranit. Znate već kako je na sudu, rič moja, rič tvoja i nima kraja. A onda se je barba *Gemo* dositi. Zamoli je suca da mu odobri da šakon razbije čikopelnicu (u na doba svudir se je pušilo pa i na Sudu) i da će je platit. Držda se je sudac nasmija, ma barba je bi uporan na tome da razbije šakon čikopelnicu. Ni fremava molit suca. Dozlogrdilo je bilo sucu pa je na kanati kolega. Barba je potega šakon po čikopelnici, a ona se lipo razbila u desetak komadi. I onda barba reče sucu: „Druže sudac tako san ja razbiva udilane stine za koje san potrati vrime, ne šakon nego mlaton, i naravski da je pri pridilavanju bilo škarta i da je na kanati pofalilo stin.“ Sad sami zakjučite kako je završila zadiva meju doktoron Rubićen i mojin barbon. Bog in pokoj da. Vu štoriju sa suda ispriповidala mi je toliko puti teta Tonka – Slatinka, žena moga barbe *Gemota*.

Škakja san ja *Dotor* po nogan, a on mi ni obadava. Ma sluškinja Marija me je ačodala, zvala me je u kužinu i u ruke mi mekla fetu kruva namazanu sa mermeladon od jagod. Sutra dan su dotora Rubića sa brodon „Dupin“ (vlasnik broda je bi Ruzario Cecić – Ružo) odveli u Omiš. Iz Omiša u Rodobilju između Kreševa i Katuni i tote su ga zakopali u njegovu grobnicu. Na sprovodu mu je svirala naša glazba „Olinta“. U mojon glavi motale su se misli kako više nima *Dotor* i kako više neće bit fete kruva sa mermeladon. Grijota je ča je umra *Dotor*, još je bi mlad, još je moga puno tega napisat o našemen škoju. Ali ča je tu je, *život kratak, a smrt stalna, njon se ne zna dan i čas*.

Ni puno vrimenta prošlo sestra dotora Rubića, Karmela se je zvala, prodala je kuću. Morala je jerbo se je bojala da jon je ne peška narodna vlast. Kako je do moje babe i ona tiščala, rekla je babi da sve vazme iz kuće ča se more nosit. Libre je ponudila popu, našemen don Jozi (don Josip Jurić). I cili jedan dan čika Pere (Petar Vlak) ča je kupi Kristićeve volte i kuću, sa svojin kaičen je privozi libre sa *Dotorova* mula do mula ispod crikve svete Tereže. Don Joze ih je prinaša na kor u crikvu. I moj otac je bi angažiran u prinašanju libri, ne ka učeni čovik, nego ka dnevničar. Sićan se da san i ja prini pokoji libar i da san se vozi u kaiću, ma ne svaku botu.

Dotor Rubić u svojon kući na Rogaču ni jema ništo puno mobilije, ma sve je bilo lipo, starinsko. Tako je u našu kuću dospri šofadin na kojemu je *Dotor* leža, lavabon sa velikon mramornon pločon, kantunal sa mramornon pločon, lipi ormerun, mornarska škrinja unutra sa kotuliman, sve unutra u plišu, i jedna velika kredenca priko dva i po metra visoka sa vitraj cakliman, jema si je ča vidit. Bila je i jedna gvozdена posteja, brez štramca, to je bila moja prva posteja, posteja na kojon san prvi put leža sam. Zanamisto štramca pod menon je bi jedan modri sukanac, ča smo ga isto dobili. Bilo je i pijati, peruni, žlic... Ono ča je najviše pizalo na svojon glavi od Rubićeve kuće do naše kuće prinila je kuma Marija (Sule) zvana Palonkica. Jemala je dima. Na glavu sparū, pa na sparū dasku da se ne prosede stražnja banda ve mobilije, pa priko daske ormerun, pa priko ormeruna konop s kojim je tiščala ravnotežu da se to sve ne izvrne. Onda, *Kalvarija* uza Banje. I sve to od kolpa brez opočinut. Nima danas take žene koja bi bila kapaca to prinit na svojon glavi. Baba je za prinašanje onoga ča je manje pizalo bila zapojarmila i nike druge žene. Ništo namištaja iz kužine uspili su od gospoje Karmele izbabilat i nike druge famije. A onda, sićan se, gospoja Karmela dala nan je grabje, zalivaću, jedan bronzin od bakra (ni to bila kotlenka). Gospoja Karmela bila je žena od riči, sve je dala nan ča se je moglo nosit, osin libri. Dala nan je i šest umitniški slik koje je *Dotor* jema u svojon kući za odmor. A baba je vazela i koji libar, mislila je ona i na suside,

tribalo in je karte za zamatat slane srdele. I znate ča, ničega više nima na životu ča smo dobili od gospoje Karmele, a ča je pripadalo *Dotoru*. Sve se je raspalo. Umitniške slike koje su visile u našemen portiku, prominile su gospodara. Ka dite bi san više puti deboto na punti smrti, likari su dolazili vižitat me i dat spicjaliju. Kako nismo jemali mukte ličenje, likari bi šćeto dreto ocu rekli: Ova slika je moja, mali će dobit mukte spicjaliju.“ Otac bi slega ramenima u znak odobravanja, prida se je, ka i kokoš kad za njon trčete. I slike su odlepršale. Odleprša je iz naše kuće i libar ča mi ga je *Dotor* da sa njegovin potpison za moj rođendan. Odlepršali su i libri iz crikve sv. Tereže. Eto sve je odlepršalo osin letrata ča je na počelu vega moga pisanja. Nisan zaudobi voga dobrega čovika. Nisan zaudobi ni njegovu sestru gospoju Karmelu, nisan zaudobi ni njezina muža Ivota Sikiricu, koji je bi deboto skroz gluh. Baba mi je pripovidala da je oglušī u crikvi svetoga Duje kad je opali grom. Njon smo još puno godin poza smrti Datora odili u vižite. Živila je u Splitu, pod Merjanon. Nosili smo jon uvik malo grozja, malo uja, a ona nan je davala uvik malo pinez. A vidi, grijota bi bila ne spomenut i sluškinju Mariju, prezimenon Živković. Bila je iz Rogoznice. I šnjon smo bili ostali u dobre. Sićan se jedne godine otac je iša činit uje u Marinu pa je skoči do Rogoznice i tamo naša gospoju Mariju. Bila mu je dala puno suhīh obotnic. I nje se rado sićan.

I za kanatu, ko je bi prof. dr. Ivo Rubić? Bi je to rvaski zemljopisac i antropogeograf. Zaređeni svećenik koji je voli geografiju i antropogeografiju pa se je doškolovala u Zagrebu, Beču i Jubjani ... Rođen je bi 15. sićnja 1897. godine u Sumartinu na Braču, a umra 2. aprila 1961. u Rogaču. Istinski je voli Šoltu i Šoltane. Napisa je libar *Podrijetlo stanovništva otoka Šolte*. Puno je pisa oba Šolti. Napisa je puno libri, a malo više o velikomen zajubjeniku u Šoltu prošitje u našon *Bašćini* broj 24. u tekstu kojega je napisa dr. Zoran Radman. Fala *Dotoru* za istinsku jubav koju je gaji prima Šolti i Šoltaniman, fala mu za sve ča je napisa o našon Šolti.

Na ulazu u svoju kuću u Rogaču napisa je *Ostivm non hostivm*, virujen, po uzoru na Jerolima Kavanjina (1641. – 1714.) koji je natpis istog sadržaja bi meka na ulaznin vratiman svoga litnikovca u Sutivanu u kojemu je napisa dilo starije rvatske književnosti *Povijest vandelska bogatoga a nesrećna Epuluna i ubogoga a čestita Lazara*, poznatijega po kraćem naslovu *Bogatstvo i uboštvō*, s priko tridesetidvīijade versi.¹¹

Ovih dan ča gredu, u moju kuću gorit će lumin za duše mrtvih. Gorit će i za *Datora*, gorit će za svih koje san vode mencova. Sve su to meni bili dragi judi.

---

¹ <https://www.enciklopedia.hr> > natuuknica <https://visitsutivan.com> > kulturna-znamenitost > kavanj...

Gorit će lumin za sve one kojih više nima, a koje sa poznavam. Gorit će i za ne
ča su nan peškali umetničke slike. Pokoj višnji daruj in Gospodine, i svitlost
vična svitila sviman.

Eto, otvori san vrata ditinstva moga, otvori san vrata moje duše i nota sličice
o *Dotoru* i nikon vezi sa mojom famijon. Vrata dvora mojega ditinstva i vrata
moje duše nisan šepera, ostavi san ih da stojidu raskriljena. *OSTIVM NON
HOSTIVM.*

Grohote, o Svisvetiman, 2021.

Dinko Sule

ANTE BUKTENICA (Grohote, 1930.) – PECULO

(Čovjek koji žali za Bratovštinom sv. Stjepana)

Prije četiri godine pozvao me je Ante Buktenica kod njega doma. Čim sam došao počeo je priču kako bi trebalo oživjeti Bratovštinu. Tužio se je da nam običaji pomalo izumiru. Slušao sam ga pomno. Kad je završio, rekao sam mu: Bratovština je pokopana, ni to s božje strane, i ne vjerujem u njezino uskrsnuće.

Da ovdje ne pričam o pokopu bratovštine, osuđujem se napisati, svi mi Grohoćani snosimo dio krivice što Bratovština ne postoji, što nam običaji izumiru, što smo zapravo nalik raštimanom orkestru. Sve što bi još želio napisati o „pokopu“ Bratovštine, bolje je da preskočim, da ne bih dobio neku novu „dijagnozu“.

Želim ovdje napisati par rečenica o Anti Buktenica, najstarijem živućem članu te plemenite udruge (po najstarijem sačuvanom Pravilniku ove godine bi slavila 561. rođendan) grohoćanskih bratima, nažalost koje više nema. Ante Buktenica zv. Peculo potječe iz težačko-ribarske obitelji, iz obitelji koja je živila za Bratovštinu sv. Stjepana – Prvomučenika iz Grohota, kao skoro i sve obitelji sela Grohota.

Ante se je već kao šestogodišnjak imao prilike upoznati s prostorima bratske kuće. Imao je prilike spoznati ulogu grohoćanskih bratima, jer mu je stric Ante tada bio župan – prvi čovjek na čelu bratovštine. Tada su malog Antu posebno dojmile pripreme za jematvu. U svojoj pjesmi (*Bratska kuća Bratovštine sv. Stjepana*) Ante pjeva: *Usrid sela jema kuća stara,/ona se je bratska kuća zvala./ Bratovština tu kuću je jemala/ i u nju je vino i uje spremala./...*

Rado se sjeća bratskog dvora, koji je bio pun bačava, kaca, kanjica i lavadura. Sjeća se kako su bačvari pripremali veliku bačvu, kako su nabijali velike obruče. Pamti tu veliku bačvu koja je imala purtelu na prednjem dnu, kroz koju se je ulazilo u nju kako bi se otukao srič. Da se te uspomene ne zaborave Ante opet pjeva: *Stari naši braske zemje su jemali,/ puno loze i puno maslina/ teškon mukon sve su to kopali/ i intradu u kuću spremali./...*

Poslije smrti oca Šimuna (1977.) kao stariji njegov sin nasljedio je članstvo u Bratovštini. Ubrzo poslije toga postaje članom uprave Bratovštine. Iako je bio zaposlen na brodu *Bios* (brod Oceanografskog instituta Split) uspijevaio je ugađati potrebama članstva u upravi njemu drage bratovštine. 1992. godine je umirovljen i od tada stalno živi na Šolti i sve je aktivniji u radu Bratovštine.

Odradio je opet dva mandata u Upravi, tri puta je besplatno služio *gaštaldiju* za druge bratime, zapravo bio je uvijek sveprisutan.

Rado se barba Ante sjeća aktivnosti svoje Bratovštine; čišćenja crkve i starog groblja užežin blagdana, aktivnosti bratima u danima Velike Nedjelje, uloge bratima u sprovodima, ...

I s pravom me je pozvao i izjadao se, jer pokopom Bratovštine, Grohote su izgubile dio sebe. Dio nas samih išao je u nepovrat. Pljunuli smo u lice našim precima.

Ne zaboravlja Ante muku starih naših bratima, njihov teški život, ali ni ulogu pri gradnji današnje crke. U svojoj pjesmi zapisao je: ... *Teškon mukon borbu su vodili/ da bi našu crkvu izgradili./ Na ruke stine su vadili,/ na smugotu sve su ih prinili./...*

Prije je bio običaj da svećenik, po odluci Bratovštine, na blagdan Našašća sv. Stjepana poslije mise daruje kruh, vino i novčani dar od 100 dinara najsiromašnijem bratimu. Uprava Bratovštine 2002. godine uvela je po uzoru na stare bratime, običaj, da se s kruhom i vinom nagradi najvrjedniji član Bratovštine. Da primi kruh i vino kao najvrjedniji član, ta čast pripala je Anti Buktenici. Nažalost, i ovaj pokušaj da nešto zaživi po uzoru na naše stare nije bio dugog vijeka.

Župnik, don Nikola Bodrožić darovao je kruh i vino najvrjednijem bratimu, Anti Buktenici. Grohote, 3. kolovoza 2002. godine. Foto: Dinko Sule

Ante se ne predaje. Nije se još umorio, ni od motike, ni od vesla, ni od ležanja na pajolima, ni od rada na vapnenicama. Nije se umorio ni od pomorskog života na užarenom lamarinu. Nisu ga umorile, ni bure ni juga. U svojoj 92. godini života još kopa i ubire plodove svoga rada. Još spašava, što se spasit da – još je aktivni pjevač u crkvenom zboru.

Što učiniti, da nas vrijeme ne samelje, poručuje nam Ante u dijelu svoje pjesme: ... */Mila braćo ča nan je za činit?/ Priko Boga pomoć isprosit./ Zato mu se moramo molit,/ da od njega pomoć moremo dobit./ ...*

Barba Ante, samo naprid, neka te zdravlje služi. Kopaj, pivaj... Evala ti! Svaka ti čast!

Izvori: Antina nedovršena pjesma Bratska kuća bratovštine sv. Stjepana; Dinko Sule: Bratovštine otoka Šolte; Naklada Bošković, Split 2004.

SJEĆANJE NA UMRLE SURADNIKE

Vlatko Mladin (Grohote, 1928. – Grohote, 2016.) i **Držislav Mladin** (Grohote, 1930. – Split, 1921.)

Vlatko i Držislav potječu iz obitelji s velikom sklonošću prema umjetnosti. Otac Jakov, građevinski poduzetnik, bio je jedan od osnivača ŠGZ „Olinta“ i njezin aktivni glazbenik (svirao je klarinet). Bio je i aktivni član Seljačke sloge, koja je imala svoju knjižnicu, dramsku grupu, kao i školu esperanta. Otac njihove majke Tereze rođ. Gvozdrenović, Marin, svirao je harmoniku – plonericu.

Brat im Davorin bio je poznati redatelj Lutkarskog kazališta Zagreb. Davorin na Šoltu je donio prvu klavirsku harmoniku. Sva tri brata, Davorin, Vlatko i Držislav bili su harmonikaši.

Vlatko je po zanimanju bio stolar, bio je član ŠGZ „Olinta“ i aktivni glazbenik, svirao je prvi klarinet. Pamtim ga kao revnog člana šoltanske glazbe. Vlatko je bio član jazz sastava *Val* koji je djelovao pri šoltanskoj limenoj glazbi. Suradivao je u časopisu *Baščina* u kojemu je objavljivao uglazbljene pjesme šoltanskih pjesnika. Mnogi Šoltani pamte Vlatka kao zabavljača jer je na plesovima redovito svirao harmoniku, jednako tako svirao je i na mnogim svadbama. Na plesovima je volio svirati šoltanske plesove: šotić, šaltin, kolo, špic polku, valcer, ... zapisao je to Božidar Cecić Vidoš u knjizi *Pjesme sa otoka Šolte* koju je za života objavio Vlatko Mladin. U knjizi je objavio pjesme

šoltanskih pjesnika koje je sam uglazbio, a uglazbio je i neke pjesme koje je sam napisao. Da se Vlatkova knjiga čuva i sačuva urednik *Baščine* poslao ju je u *Glazbeni zavod Hrvatske* u Zagrebu.

Držislav (Grohote 1930. – Split 1921.) je bio član ŠGZ „Olinta“, bio je aktivan član dramske sekcije pri KUD „Olinta“ (ime koje je ŠGZ „Olinta“ dobila poslije II. svj. rata). Držislav je bio i kinooperater *Kino sekcije* pri KUD-u „Olinta“. Jedan je od osnivača Društva *Narodna tehnika* u Grohotama i njegov dugogodišnji član. U profesionalnoj struci bio je knjigovodstveni radnik.

Književnim radom bavio se je od rane mladosti. U toj dobi napisao je tri kraća teksta: komediju *Zaigrala riba u konalu* koju je 1993. godine proširio i uglazbio (objavila ju je MH – ogranak Grohote, 1995.), te drame: *Privezana bracara* (objavljena je u *Baščini* br. 12/13; Općina Šolta, Grohote, 2005/2006.) i *Crvene ruže*, koje su uspješno izvedene na maloj pozornici. Držislav je pisao i objavljavao poeziju. Suradnik je *Baščine* od njezinog prvog broja. Napisao je i nekoliko novela od kojih je jedna objavljena u dnevnom listu *Slobodna Dalmacija* (svečani broj 1979-80). Tih godina u časopisu *Rast* objavio je još jednu novelu, nekoliko pjesama i dramu *Crvene ruže*. Objavio je zbirke pjesama: *Ljubav i snovi*; Narodno sveučilište Split, Biblioteka *Marko Marulić*; Split, 1991.; *Rođena za ljubav*; *Književni krug* Split; Split 1997. i *More svih mora*; *Laus* Split, Split, 2000.

Od prvih dana je bio dijelom žirija na manifestaciji Ča-more-judi, susretu učenika u sklopu Marulićevih dana, posvećeno čakavskoj riči. Bio je i član Uređivačkog odbora istoimenog zbornika.

Poznati hrvatski dijektolog, doc. dr. sc. Filip Galović u časopisu *Croatica et Slavica Iadertina*, Zadar, 2014. pisao je o čakavštini iz Držislavovih djela: *Zaigrala riba u konalu* i *Privezana bracara*.

Hvala Vlatku i Držislavu za suradnju u časopisu *Baščina*, hvala im za napisano i uglazbljeno što su nam ostavili u nasljedstvo.

Izvori: Dražislav Mladinović; *Zaigrala riba u konalu*; MH-ogranak Šolta, 1995.; Vlatko Mladinović; *Pjesme sa otoka Šolte*; vlastita naklada, Grohote, 1999.; ŠGZ „Olinta“ 1922. - 2002.; ŠGZ „Olinta“, Grohote, 2002.

Karlo Kalajzić (Grohote, 1917. – Rijeka, 2005.)

Kad se sjetiš da si nešto propustio pa to želiš ispraviti, zato nikad nije kasno. Pa, evo kasno i časno, ispravljam svoj propust. Nisam se oglasio

blagovremeno i zahvalio suradniku *Bašćine*, Karlu Kalajziću koji je davno napustio ovozemaljski svijet. Suradnik *Bašćine* bio je od prvog broja.

Karlo se je školovao u Šolti, Splitu, Travniku. Završno školovanje postiže iz komercijalno- ekonomskih nauka. Za radnog vijeka radio je u Hrvatskoj, Srbiji, Sloveniji, Mađarskoj, Švicarskoj, Austriji i Njemačkoj. Po umirovljenju se iz zdravstvenih razloga povlači na rodni otok, i za svoj gušt i dušu piše poeziju. U vlastitoj nakladi objavio je dvije zbirke pjesama, *Sa škoja I* i *Sa škoja II*.

Pisao je misaonu i meditativnu poeziju, a u tematici i jeziku njegovih pjesama vidljivi su tragovi svijeta u kojem je živio i radio. (Sana Perić; Šoltanski pjesnici; Otok Šolta; ur. Z. Radman; Općina Šolta; Grohote, 2012.).

Karlo Kalajzić jedan je od osnivača ŠRD „Koralj“ iz Rogača
Hvala mu za suradnju i za napisanu ostavštinu.

Izvori: Karlo Kalajzić: *Sa škoja I i II*; vlastita naklada; Dinko Sule: *Tragom jedne obljetnice*; *Bašćina* 23; Općina Šolta; Grohote, 2014

U lipnju 2022. napustio nas je **Ante Pavišić**, kapetan duge plovidbe, suradnik LZ Miroslav Krleža, suradnik *Bašćine* i slikar naivac. O kap. Anti Pavišiću pisali smo u *Bašćini* br. 27 u rubrici TKO JE TKO? Hvala mu za suranju u časopisu *Bašćina*, hvala mu za svaku podršku.

Ostala su nedovršena platna, ostala je neobjavljena priča o morima, oceanima i brodovima, ostalu su sjećanja koja neće izbljedjeti. Neka mu je mirno more u nebeskim prostranstvima.

KAZALO

DVIJE STOGODIŠNJICE.....	3
Dinko Sule	
DON ŽIVANE, BUDI MOJ SVJETIONIK	5
VJEČNOST KOJA TRAJE	7
Marina Garbin	
STOTO PROLJEĆE VESNE PARUN.....	8
NA OTOKU KOJI PRIDALEK NIJE	13
Don Ante Sorić	16
JEDAN ŠOLTANIN U SJENI DRUŠTVENO -POLITIČKIH DOGAĐANJA	16
Stanislav Gomboc, Dinko Sule	
CONTRIBUTION TO THE MOTH FAUNA OF THE CROATIAN ISLAND OF ŠOLTA, WITH SOME INTERESTING FINDINGS FOR THE COUNTRY.....	38
Irmgard Krisai-Greilhuber und Dinko Sule	
EINIGE WEITERE RUSSULA-FUNDE VON ŠOLTA	139
Jasmina Mužinić	
BIJELA RODA <i>CICONIA CICONIA</i> NA OTOKU ŠOLTI.....	145
Dinko Sule	
NOVI NALAZI U FAUNI OTOKA ŠOLTE	147
OBIČNA PLANIKA (<i>ARBUTUS UNEDO</i>).....	151
Pavao Bezić	
TRI CRKVE SV. STJEPANA, TRI GROBLJA I KAPELA S MRTVAČNICOM U GROHOTAMA	155
Jadranka Novaković	
PRIČE O BRODOVIMA I POMORCIMA IZ STOMORSKE	175
Nataša Blagaić	
UPISNIK: PREDBILJEŽBA RIBARSKIH LADJA.....	196
Nataša Blagaić	
UPISNIK UKRCANJA I ISKRCANJA MORNARA.....	263

Nataša Blagaić	
ĐENKOTOVA ARGENTINA	281
Tomislav Beronić	
DVA POSJETA TEUTINOM DVORCU	289
BADEMI ZA VESNU	304
Ivo Bilankov	
(IZ ZBIRKE SLAGALICA, VLASTITA NAKLADA AUTORA, ZAGREB, 2020.).....	308
LAKU NOĆ	308
TOPLINA	308
ČITANJE DLANA	309
SLOG.....	309
PRIBLIŽNA VJERA	310
DALJINA.....	310
Željko Bilankov	
PUT U SUZANJ (KRATKA PRIČA PISANA ŠOLTANSKIM DIJALEKTOM).....	311
MOJA BAKA RAFAELA (KRATKA PRIČA PISANA ŠOLTANSKIM DIJALEKTOM).....	312
NJIH DVA	314
NOĆ I JA	315
Gordana Burica	
BOGE.....	316
STUDENE SUZE SA STUDENCA.....	319
Sonja Smolec	
OSVRT NA KRAJU NEDALEKO MORA	321
Ivan Kuzmanić	
ANDRIJA CECIĆ – CIMBRE	323
GARBURA.....	324
KUPJENJE GNJOJA	326
Nikola Mateljan	
JESENSKE DUGE NOĆI.....	329
Luisa Prar	
MINISTARTVO POVIJESTI.....	332

MINISTARSTVO ISTINE	333
DOBAR KRAJ.....	333
OPORUKA	334
LUDA SAM.....	335
OPASKE O STRAHU	336
Maja Radman	
(NE)KULTURA NA ŠKOJU	338
Venera Stojan	
PRIJE PLESA	348
Dinko Sule	
ŠOLTANSKO KULTURNO LJETO 2021. – OSVRT NA NEKE IZLOŽBE	353
Dinko Sule	
DOTOR RUBIĆ I MOJA FAMIJA	362
ANTE BUKTENICA (GROHOTE, 1930.) – PECULO	368
SJEĆANJE NA UMRLE SURADNIKE	370